

Nr.44 (447) Otrdiena, 2006. gada 7. novembris

- Skaidrojumi. Viedokļi

Piezīmes par vides tiesībām

2006.gada 22.jūnijā Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments pieņēma spriedumu lietā Nr. SKA-2551 (turpmāk - spriedums), kas bija ierosināta pēc Enesas S. (turpmāk - Pieteicēja) pieteikuma pret Rīgas domi (turpmāk - Atbildētājs). Spriedums deva Senātam iespēju izteikt savu viedokli par vairākiem neviennozīmīgiem tiesību jautājumiem ar lielu praktisku nozīmi. Cita starpā Senāts izvērsti analizēja Pieteicējas subjektīvo publisko tiesību esamību un to aizskāruma pamatotību.

Šī komentāra mērķis ir tuvāk izvērtēt Senāta argumentus attiecībā uz sabiedrības tiesībām piedalīties ar vidi saistītu jautājumu apspriešanā, kur Senāts atzina apgabaltiesas spriedumā doto plašo interpretāciju par nepamatotu. Autors izvīrzs un centīsies pamatot tēzi, ka šis spriedums, lai gan ļoti pārliecinošs konkrētajā lietā, ir izskaidrojams ar īpašajiem faktiskajiem, procesuālajiem un tiesiskajiem apstākļiem, un tā ratio, iespējams, nebūtu attiecināms uz citām līdzīgām lietām. Ar šo tēzi autors nekādā gadījumā nemēģina mazināt sprieduma pārliecinošo spēku konkrētajā lietā.

Piezīmes par vides tiesībām

Vērtējot Senāta spriedumu lietā Nr.SKA-255

M Jur (Dist) (Oxon), M Phil (Dist) (Oxon) Mārtiņš Paparinskis, D Phil (Oxon) students, AHRC un Commercial Bar stipendiāts

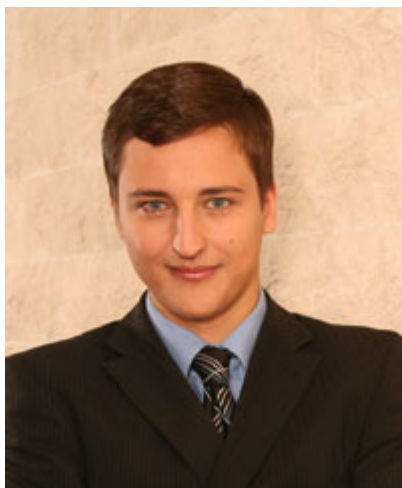

Foto: no personiskā arhīva

Autors Administratīvajā apgabaltiesā un Senātā *pro bono* pārstāvēja Pieteicēju. Autors pateicas Mārim Lejnīkam, Aigai Grišānei, Jānim Plepam un Sandijam Statkum par vērtīgajiem komentāriem un aso kritiku. Pateicība nenozīmē šo personu piekrišanu rakstam kopumā vai atsevišķiem tajā paustajiem argumentiem. Rakstā pausts tikai un vienīgi autora personiskais viedoklis.

I. Ievads

2006.gada 22.jūnijā Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments pieņēma spriedumu lietā Nr. SKA-255¹ (turpmāk - spriedums), kas bija ierosināta pēc Enesas S. (turpmāk - Pieteicēja) pieteikuma pret Rīgas domi (turpmāk - Atbildētājs). Spriedums deva Senātam iespēju izteikt savu viedokli par vairākiem neviennozīmīgiem tiesību jautājumiem ar lielu praktisku nozīmi. Cita starpā Senāts izvērsti analizēja Pieteicējas subjektīvo publisko tiesību esamību un to aizskāruma pamatotību.

Senāta nolēmumi pamatoti bauda ļoti lielu autoritāti. *A fortiori* šis apsvēruma ir attiecināms uz konkrēto spriedumu ar tā

izvērsto un ļoti pārliecinošo tiesisko un tiesībpolitisko argumentu analīzi. Šķiet diezgan nepārprotami, ka Senāta izskaidrotā tiesību interpretācija kļūs par sabiedrības tiesību apjoma un satura *locus classicus*, vadot tiesisko attiecību dalībnieku un tiesību normu piemērotāju attiecības tuvākajā nākotnē.

Šī komentāra mērķis ir tuvāk izvērtēt Senāta argumentus attiecībā uz sabiedrības tiesībām piedalīties ar vidi saistītu jautājumu apspriešanā, kur Senāts atzina apgabaltiesas spriedumā doto plašo interpretāciju par nepamatotu. Autors izvirzīs un centīsies pamatot tēzi, ka šis spriedums, lai gan ļoti pārliecinošs konkrētajā lietā, ir izskaidrojams ar īpašajiem faktiskajiem, procesuālajiem un tiesiskajiem apstākļiem, un tā *ratio*, iespējams, nebūtu attiecināms uz citām līdzīgām lietām. Ar šo tēzi autors nekādā gadījumā nemēģina mazināt sprieduma pārliecinošo spēku konkrētajā lietā.

II. Spriedums un vides tiesības

Senāta tiesību normu interpretācija šķiet īpaši pārliecinoša tiesībpolitisko apsvērumu gaismā, ko pirms konkrēto argumentu izvērtēšanas ir vērts citēt *in extenso*:

"[...] ir jāņem vērā, ka būvatļauja bieži ir administratīvais akts ar dubultu ietekmi. Atļauja būvēt bieži skar ne tikai šīs atļaujas adresātu, bet arī citu personu tiesības vai tiesiskās intereses. Un otrādi - izsniegtā būvatļauja skar ne tikai apkārtējo cilvēku tiesības vai tiesiskās intereses, bet arī tās saņēmēja tiesības. Un abas tiesiskās intereses ir vienlīdz nozīmīgas un aizsargājamas. Tiesas kompetencē ir samērot šīs intereses un nepieļaut nepamatotu aizskārumu kādai no tām. Turklāt, ņemot vērā, ka ar būvniecību saistītie tiesas procesi bieži var radīt būtiskus zaudējumus kādam no procesa dalībniekiem, svarīgi ir pēc iespējas risināt šos jautājumus jau pieteikuma pieņemšanas stadijā, apsverot jautājumu par publisko subjektīvo tiesību esamību konkrētajā gadījumā."²

No Senāta perspektīvas, konkrētajā lietā saduras divas fundamentālas intereses. No vienas puses, būvnieka leģitīmā interese ir izmantot pašvaldības izsniegto būvatļauju un veikt būvniecību uz īpašuma. No otras puses, apkārt esošajām personām ir tiesības un tiesiskā interese piedalīties dažādu ar būvniecību saistītu jautājumu apspriešanā. Tā kā tiesas procesa laikā būvniekam nebūtu iespēju izmantot savu leģitīmo interesi, Senāta tiesībpolitiskā analīze norāda uz diviem galvenajiem principiem: pirmkārt, pēc iespējas samērot tiesības jau pieļaujamības stadijā; otrkārt, nenonākt pie absurda rezultāta, kas ignorētu būvnieku leģitīmās intereses.

Balstoties uz šiem apsvērumiem, Senāts izvirzīja piecus argumentus. Pirmkārt, lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām, ir *prima facie* vērtējamas caur īpašumtiesību prizmu.³ Otrkārt, jēdziens "vide" tiesību normās ir interpretēts ļoti plaši.⁴ Treškārt, ja šai plašajai interpretācijai tiktu piemērots likuma "Par vides aizsardzību" procesuālais regulējums, subjektīvas publiskās tiesības jēdziens zaudētu jebkādu ierobežojošu saturu, jo jebkura persona varētu apstrīdēt jebkuru būvniecību.⁵ Treškārt, balstoties uz šo analīzi, Senāts definēja subjektīvo publisko tiesību esamības un to aizskāruma kritērijus. Subjektīvās publiskās tiesības pastāvētu gadījumā, ja pieteikums būtu saistīts ar būvniecības ietekmi uz vidi *stricto sensu*.⁶ Subjektīvās publiskās tiesības būtu aizskartas gadījumā, ja varētu nepārprotami konstatēt, ka ietekme uz vidi ir būtiska.⁷ Konkrētajā gadījuma neviens no šiem kritērijiem nebija izpildīts.

Autora perspektīva nedaudz atšķiras no Senāta redzējuma. Pirms pievērsties tās izklāstam, ir jāpaskaidro trīs *caveat*. Pirmkārt, lai gan autora viedoklis atšķiras no spriedumā ietvertās interpretācijas, spriedums neizslēdz autora pozīciju. Administratīvās apgabaltiesas spriedums, kura tiesiskums ir izvērtēts spriedumā, pamatoja subjektīvo publisko tiesību esamību diezgan kodolīgā veidā.⁸ Tādēļ Senāta pozīciju, noraidot apgabaltiesas interpretāciju, ir iespējams lasīt tikai kā nepiekrīšanu apgabaltiesas argumentiem *in concreto*. Vides tiesību aizskārumus konkrētajā lietā bija diezgan neacīmredzams, tādēļ galvenais strīds bija par dokumentētā pamatojuma pietiekamību. Līdz ar to Senāta interpretācija varētu būt motivēta ar vides elementu neacīmredzamo raksturu, kas varētu atšķirties lietās ar skaidru vides tiesību aizskārumu. Atsevišķu tiesisku argumentu noraidīšana vai nepieminēšana var tikt izskaidrota arī no intertemporālo tiesību perspektīvas.

Otrkārt, autors lielā mērā piekrīt Senāta formulētajiem tiesībpolitiskajiem apsvērumiem. Pastāvošais tiesiskais regulējums attiecībā uz būvniecības apspriešanu vides aizskāruma jomā nav dažādu tiesību interešu labākās sabalansētības paraugs.

Plaši formulētie materiālo un procesuālo normu sastāvi, kas neparedz īpašu regulējumu būvniecības apspriešanai, var novest pie neprognozējami ilgās būvniecības procesa apturēšanas, pat ja *causa* ir acīmredzami nepamatota. Šāda iespēja, neprognozējami pārdalot būvniecības līgumos atspoguļoto risku, negatīvi ietekmē tiesisko un komerciālo paredzamību, un to var vērtēt tikai noraidoši. Galvenais kritikas elements ir nevis tiesiskā regulējuma materiāltiesiskā nelabvēlība būvniekam, bet gan tieši šī regulējuma un tā piemērošanas neparedzamība. Ir vietā atsaukt atmiņā aksiomātisko tēzi, ka nelabvēlīgas un skaidras tiesību normas ir biznesam labvēlīgākas kā iespējami labvēlīgas, jo skaidru risku ir iespējams atrunāt un regulēt dažādiem tiesību līdzekļiem.

Treškārt, autors tikpat lielā mērā piekrīt Senāta secinājumu taisnīgumam. No vienas puses, Senāts pietiekami šauri interpretē potenciāli ļoti plašās tiesības piedalīties vides jautājumu apspriešanā, lai ierobežotu to piemērošanu uz atsevišķām īpašām

lietām. Tajā pašā laikā Senāts akceptē daudz pragmatiskākās un paredzamākās kaimiņu tiesības piedalīties būtisku jautājumu apspriešanā. No šādas perspektīvas sprieduma *ratio* līdzsvaro visu interesēto pušu intereses, noraidot neprognozējamās vides jautājuma apspriešanas tiesības un atzīstot daudz paredzamākās kaimiņu tiesības, uz kuru pamata *in casu* tika atzīta gan subjektīvā publiskā tiesība, gan tās prettiesisks aizskārums.

Ņemot vērā pilnīgo piekrišanu tiesībpolitiskajiem apsvērumiem, kā arī konkrētajam rezultātam, varētu šķist nesaprotams autora kritikas objekts. Autoram nešķiet pilnībā pārliecinošs tas tiesiskās analīzes posms, ar kuru Senāts nonāk no tiesībpolitiskajiem apsvērumiem līdz konkrētajam rezultātam. Citiem vārdiem sakot, pilnībā piekrītot tēzei, ka konkrētajā jomā pastāvošais tiesiskais regulējums diezgan vienpusīgi atspoguļo tikai viena subjekta intereses, jāsecina, ka tieši šāds - vienpusīgs un strikts - regulējums ir bijis apzināts likumdevēja lēmums. Konstitucionālo tiesību, starptautisko tiesību un administratīvo procesu regulējošo tiesību normu izvērtējums parāda, ka šāds sabiedrības tiesības ļoti plaši aizstāvošs normatīvs regulējums ir izveidots apzināti. Likumdevēja tiesības noteikt normatīvu regulējumu ierobežo Satversme un starptautisko tiesību normas, bet gadījumos, kad regulatorais eksperiments neiziet ārpus konstitucionālo normu robežām, tas būtu jārespektē, pat ja konkrētā lietā iznākums šķiet netaisnīgs. Tādēļ, pat piekrītot Senāta secinājumiem *ex aequo et bono*, autoram ir grūti rast tiem pilnībā pārliecinošu pamatojumu Latvijas Republikā spēkā esošajās tiesību normās.

III. Īpašumtiesību perspektīva kā prezumpcija

a) Eiropas Cilvēktiesību tiesa

Kā norāda Senāts, "lietas, kas izriet no būvniecības tiesiskajām attiecībām, pamatā ir izvērtējamas caur personas tiesībām uz īpašumu". Šādas perspektīvas izvēli Senāts pamato ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk - ECT) lēmumu lietā *Emsenhuber pret Austriju*, atbilstoši kuram:

"[...] būvatļaujas izsniegšanas process konkrētajai personai ietver arī pret būvatļauju iebilstošā kaimiņa civilo tiesību noteikšanu. Tiesa uzskatīja, ka šādā procesā var tikt skartas iebilstošā kaimiņa mantiskās intereses un tādēļ secināja, ka ir piemērojama 6.panta pirmās daļas civilo tiesību sadaļa."⁹

Diez vai ECT judikatūra atbalsta tēzi, ka šādas lietas ir pamatā vērtējamas no īpašumtiesību perspektīvas. Pirmkārt, ECT neprasa uzskatīt civilo tiesību perspektīvu par dominējošo. Tieši pretēji, ECT diezgan tieši akceptē civilo tiesību neaizskārtu dabu, norādot, ka "arī" tās tiek aizskartas un ka mantiskās intereses "var tikt skartas". Otrkārt, ECT interpretācijas mērķis un perspektīva šajā gadījumā ļoti būtiski atšķiras no nacionālo administratīvo tiesu perspektīvas. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta pirmā daļa neattiecas uz publisko tiesību strīdiem gadījumos, ja vien tajos nepastāv kāds civilo tiesību elements. Tādēļ ECT saskatījis īpašumtiesiskus elementus pat tajos gadījumos, kad konkrētās valsts administratīvais process tos neparedz.

Lieta *Ortenberg pret Austriju*, uz kuru ECT atsaucās citētajā *Emsenhuber* lietas sadaļā, apstiprina šāda lasījuma pamatotību. Austrija argumentēja, ka 6.pants nav attiecināms uz konkrēto lietu, jo kaimiņa tiesība iebilst pret būvniecību ir publiska tiesība, kuras mērķis cita starpā ir nodrošināt vides tiesību normu izpildi.¹⁰ Ortenbergas kundze savukārt norādīja, ka viņa ir cēlusi prasību savu mantisko interešu aizsardzībai.¹¹ Austrijas tiesību normas paredzēja tiesības kaimiņiem balstīt savu sūdzību publiskajās vai privātajās tiesībās, un Ortenbergas kundze bija balstījies publiskajās tiesībās.¹² ECT secināja, ka viņas mērķis bija nepieļaut mantisko tiesību aizskārums un procesa rezultāts tās tieši ietekmētu, tādēļ konkrētajā gadījumā pastāvēja privātā tiesība, un attiecīgi bija iespējams piemērot 6.pantu. Līdzīga tiesiskā analīze, atrodot neaizskārtu privāttiesisko elementu, lai būtu iespējams piemērot 6.pantu, ir atrodamā citās lietās, kurās ECT ir paļāvusies uz šo *Ortenbergas* aspektu.¹³ Nešķiet, ka no ECT analīzes, ko motivējis īpašais konvencijas normu formulējums, varētu izdarīt jebkādas secinājumus attiecībā uz to normu interpretāciju nacionālajā administratīvajā procesā. Tiesības uz taisnīgu tiesu Satversmes 92.pantā nav ierobežotas ar privātajām tiesībām, un *Ortenberga* ir ilustratīvs piemērs gadījumam, kad nacionālās tiesības uzskata privātās īpašumtiesības un publiskās vides tiesības par vienādi leģitīmām alternatīvām. Vides tiesības ir tieši tikpat leģitīma perspektīva kā īpašuma tiesības, un cilvēktiesības nebūt neprasa to atvirzīt rezerves *locus standi* stadijā. Tieši pretēji, ir iespējams izvirzīt pārliecinošus argumentus, ka konstitucionālais un starptautiski tiesiskais regulējums paredz īpašu un privileģētu tiesisku regulējumu vides jautājumu izskatīšanai.

b) Satversmes 115.pants

Personu tiesības piedalīties ar vidi saistītu jautājumu apspriešanā nav iespējams izvērtēt atrauti no konstitucionālā un starptautiski tiesiskā regulējuma, kas ietverts attiecīgi Satversmes 115.pantā un Konvencijā par pieeju informācijai, sabiedrības daļību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (turpmāk - Orhūsas konvencija). Satversmes 115.pants paredz, ka "valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē". Konstitucionālās normas šķietamā vienkāršība maskē vairākus būtiskus jautājumus. Vai valsts pienākumam korespondē indivīda tiesība? Kādi ir šīs tiesības izmantošanas noteikumi? Kādos gadījumos indivīdam ir *locus standi*, kāda procesuāla regulējuma ietvaros tas tiek realizēts un kā lieta tiek izskatīta pēc būtības? Vai šis pienākums attiecas tikai uz pašas valsts veiktajiem

pasākumiem, vai arī uzliek valstij pienākumu ieviest labvēlīgās vides standartus trešo personu īpašumos vai veiktajās darbībās? Kādas ir tiesiskās sekas šādos gadījumos? Šo konceptuālo un praktisko problemātiku ir aplūkojis profesors Egils Levits, un pagājušie astoņi gadi nav mazinājuši šīs analīzes mūsdienīgumu. Kā norāda E.Levits, runājot par 8.nodaļas projektu:

"Ja projekta 115.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz to, ka valsts rūpējas par vides saglabāšanu un uzlabošanu, tad tas nozīmē, ka pagasta iedzīvotājs, tieši pamatojoties uz šo pantu, var iesniegt tiesā prasību pret pagastā plānoto atkritumu izgāztuvi. Tiesa tad - droši vien ar ekspertu palīdzību - lems, vai plānotā izgāztuve aizskar prasītāja tiesības uz vides saglabāšanu 115.panta izpratnē.

Tiesības uz labvēlīgu vidi vēl nav atzītas kā piederošas pie cilvēktiesību "kanona", kaut gan par to tiek daudz diskutēts. Problēma ir šo tiesību nepārredzamās sekas, jo indivīdi varētu bloķēt daudzus saimnieciskus projektus. No otras puses, ja šādas avangardistiskas tiesības Latvijas praksē funkcionētu, tās vēlāk varētu būt paraugs citām valstīm."¹⁴

Gan Senāta spriedumu, gan pušu argumentus, gan šo komentāru būtu iespējams noreducēt uz E.Levita rakstītajiem pieciem teikumiem, kuri ļauj identificēt divus būtiskākos aspektus konstitucionālās normas saturā. Pirmkārt, kas dod indivīdam *locus standi*? E.Levits pieļauj divus iespējamus kritērijus, runājot gan par situācijas *ratione loci* (pagasta iedzīvotājs), gan *ratione materiae* (atkritumu izgāztuve) aspektiem. Lai gan formulējums nav viennozīmīgs, šķiet, ka E.Levits par noteicošo kritēriju ir uzskatījis teritoriālo aspektu, ievadot tiesiski būtisko teikuma daļu ar vārdiem "pagasta iedzīvotājs".

Runājot par pieteikuma izskatīšanu pēc būtības, E.Levits norāda uz tiesas pienākumu izlemt jautājumu par vides aizskārumu, balstoties uz ekspertu atzinumiem. Pierādīšanas pienākums un līdzīgi procesuālie jautājumi tiek šķietami atstāti konkrētā procesa regulējumam. Tajā pašā laikā panta komentārā lietotie vārdi liecina par to, ka vides jautājumi būtu jāizlemj administratīvā procesā. Lai gan komentāra rakstīšanas brīdī līdz Administratīvā procesa likuma (turpmāk - APL) spēkā stāšanās brīdīm ir vēl palikuši vairāki gadi,¹⁵ E.Levits norāda kā kritēriju to, vai "plānotā izgāztuve aizskar prasītāja tiesības", kas visai skaidri ieskicē objektīvās izmeklēšanas principu. Ja vides tiesībās pamatotai prasībai būtu piemērojami vispārējie civilprocesa principi, tiesas izvērtējuma kritērijam būtu bijis jābūt aizskāruma pierādīšanai. Apkopojot šo analīzi, jāsecina, ka Satversmes 115.pants, lai gan ne pilnībā viennozīmīgi, tomēr paredz subjektīvo publisko tiesību indivīdam iesniegt pieteikumu pret valsti vides tiesību jomā. *Locus standi* tiek pamatā noteikts, balstoties uz pieteicēja teritoriālo piesaisti konkrētajam vides objektam. Prasības pamatotība pēc būtības tiek izvērtēta, piemērojot objektīvas izmeklēšanas principu un balstoties uz ekspertu atzinumiem.

Visbeidzot, E.Levits norāda uz problemātiskajiem aspektiem šādu vides prasību piemērošanā, ar ko "indivīdi varētu bloķēt daudzus saimnieciskus projektus". Šīs tēzes pamatotība ir nepāšaubāma, un likumdevējam būtu pienākums radīt tādu tiesisku regulējumu, kas sabalansētu dažādās intereses Satversmes normu noteiktās rīcības brīvības ietvaros. Būtiskāka par šo tēzi ir tās vieta Satversmes normas izpratnē. Tiesībpolitiskie normas aspekti izskaidro diskusijas par vides tiesībām. Iespējamās problemātiskās sekas ir cita līmeņa arguments, kas nespēj ne atcelt, ne modificēt tos secinājumus, pie kuriem E.Levits nonāk pirmajā komentāra rindkopā. Citiem vārdiem sakot, saimnieciskās sekas un tiesībpolitiskās konsekvences *per se* nav pietiekams iemesls, lai mainītu tiesību normas saturu. E.Levita piedāvātā interpretācija, nošķirot tiesību normu no tiesību politikas un faktiskajām sekām, vismaz daļēji sasaucas ar profesora Ronalds Dworkina (*Ronald Dworkin*) tēzēm.¹⁶

c) Orhūsas konvencija

Satversmes 115.pantā noteiktais vispārīgais princips precīzāk izklāstīts Orhūsas konvencijā un ar to saistītajās nacionālajās tiesību normās. Pirms pievērsties tuvākai Orhūsas konvencijas analīzei, ir vietā paskaidrot to, par ko autors runās un par ko nerunās. Konkrētajā lietā pieteikumu iesniedza fiziska persona, tādēļ jautājums par sabiedrisko organizāciju tiesībām iesniegt pieteikumu nebija būtisks. Sabiedrisko organizāciju piekļuve tiesai jebkurā gadījumā ir nepārprotami atrunāta konvencijā. Jebkura "sabiedriska organizācija, kas veicina vides aizsardzību un atbilst visām attiecīgās valsts tiesību aktu prasībām", ir tiesīga vērsties tiesā vides jautājumos konvencijā paredzētajos gadījumos.¹⁷ Otrkārt, autors centīsies parādīt, ka Orhūsas konvencija paredz indivīda tiesības vērsties tiesā, lai apstrīdētu lēmumus saistībā ar būvniecības procesu par būtisku ietekmi uz vidi, un šī tiesība ir jāinterpretē pēc iespējas plaši. Lasot Orhūsas konvenciju un Latvijas ziņojumu, šīs tēzes pamatotība šķiet acīmredzama, tomēr autors parādīs tās secīgu pareizību atbilstoši starptautisko līgumu interpretācijas metodēm.

Orhūsas konvencijas 9.panta otrā daļa paredz:

"Katra Puse saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nodrošina to, ka ieinteresētās sabiedrības pārstāvjiem, [...]

b) kuri uzskata, ka noticis tiesību aizskārumš, ja šādu priekšnosacījumu paredz attiecīgās Puses administratīvā procesa normas, ir iespēja pārskatīšanas nolūkā griezties tiesā [...], lai, pamatojoties uz materiāliem vai procesuāliem aspektiem, apstrīdētu jebkura tāda lēmuma, darbības vai bezdarbības likumību, uz ko attiecas 6.panta noteikumi [...]"¹⁸

Šajā panta daļā ir ietvertas vairākas tiesību normas. Pirmkārt, valstīm ir pienākums nodrošināt ieinteresētās sabiedrības

pārštāvjiem, kuri uzskata, ka ir noticis to tiesību aizskārums, pārskatīšanas nolūkā vērsties tiesā, lai apstrīdētu materiālos vai procesuālos aspektus konkrētu darbību likumā. Uz Latviju ir attiecināma šī tiesību norma, jo APL paredz tiesību aizskāruma esamību kā *locus standi* kritēriju. Otrkārt, Orhūsas konvencija definē *ratione materiae* to jautājumu loku, uz kuriem attiecas šis valsts pienākums. Tie ir gadījumi, uz ko attiecas konvencijas 6.panta noteikumi. Būtiskākais kritērijs šajā normā ir attiecīgo pieteikumu ietvertība 6.pantā.¹⁹ Citiem vārdiem sakot, konvencijas 6.pants ir tas tiesiskais adatas caurums, pa kuru 9.panta pienākumā nodrošināt pieeju tiesai tiek ielasīti konkrētie jautājumu veidi pēc būtības. Orhūsas konvencijas 6.pantā, uz ko 9.pants izdara atsauci, ir paskaidrots:

"1. Katra Puse: [..]

b) saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem piemēro šā panta noteikumus arī attiecībā uz lēmumiem par ierosinātajām darbībām, kuras nav uzskaitītas I pielikumā un kurām var būt nozīmīga ietekme uz vidi. Šādā gadījumā Puses nosaka, vai šie noteikumi attiecas uz ierosināto darbību."²⁰

Orhūsas konvencijas 6.panta tvēruma apjoms ir noteikts pirmajā daļā, kas vispārīgi paredz divus gadījumus. Pirmkārt, tie ir gadījumi, kas ir noteikti konvencijas I pielikumā. Otrkārt, tie ir gadījumi, kas nav noteikti I pielikumā. Lai attiecinātu 6.pantu uz otro gadījumu veidu, tiem ir jāizpilda divi kritēriji: (i) jāpastāv nozīmīgai ietekmei uz vidi; (ii) attiecīgajai valstij ir jānosaka, vai šie noteikumi ir attiecināmi uz konkrēto darbību. Kritērijiem būtu jāizpildās kumulatīvi, t.i., 6.pants nav attiecināms uz gadījumiem, kad pastāv būtiska ietekme uz vidi, kas nav paziņota, vai, *a contrario*, valsts ir paziņojusi par kādu gadījumu, kurš objektīvi nav ar nozīmīgu ietekmi. No normas teksta nav pilnīgi skaidrs, kādā formā valstij ir jāietver šis paziņojums. Autentisko tekstu salīdzināšana pieļauj secinājumu, ka valstīm šis attiecinājums ir jāietver kādā īpašā formā.²¹ Citiem vārdiem sakot, valstīm būtu *expressis verbis* jānorāda, ka uz konkrētajiem gadījumiem, kas atstāj nozīmīgu ietekmi uz vidi, tiek attiecināts Orhūsas konvencijas 6.panta pirmās daļas (b) punkts.

Pēdējais būtiskais dokuments ir Latvijas ziņojums par Orhūsas konvencijas ieviešanu. Atbildot uz jautājumu:

"detalizēti, aprakstiet [..] veiktos pasākumus, lai nodrošinātu, ka:

[..] (ii) sestās daļas nosacījumi tiek piemēroti lēmumiem par ierosinātu darbību, kas nav minēta I pielikumā, kam var būt būtiska ietekme uz vidi"²²,

Latvija norādīja:

"Sabiedrības iesaistīšana paredzēta arī lēmumu pieņemšanā par būvniecību, ja tā būtiski ietekmē vides stāvokli (Būvniecības likuma 12.panta pirmās daļas 3.punkts). Kārtība, kādā organizējama būvniecības publiskā apspriešana, noteikta Ministru kabineta noteikumos nr.309 (02.09.1997.) "Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi".²³

Šo ziņojumu sagatavoja Vides ministrija, un tas tika iesniegts Latvijas Republikas vārdā.²⁴ Pirms pievērsties atlikušajai 9.panta analīzei, ir vietā atsaukt atmiņā iepriekšējo argumentu: (1) 9.panta tiesiskās sekas attiecas uz gadījumiem, kas noteikti 6.pantā; (2) 6.panta pirmās daļas (b) punkts var tikt attiecināts uz nacionālām normām, uz ko valsts īpaši norāda; (3) Latvija ir īpaši norādījusi uz būvniecības apspriešanu saistībā ar būtisku ietekmi uz vidi. Īsāk sakot, Orhūsas konvencijas 9.pants ir attiecināms uz būvniecības apspriešanu saistībā ar būtisku ietekmi uz vidi.

Loģiski nākamais jautājums saistās ar nacionālo administratīvā procesa normu mijiedarbību ar Orhūsas konvencijā noteikto pienākumu - vai tiesām būtu jāpiemēro tradicionālie tiesību aizskārums kritēriji, vai varbūt būtu tiem jānodod īpaši šaura vai plaša interpretācija? Atbildi uz šo jautājumu sniedz Orhūsas konvencijas 9.panta otrā daļa, atbilstoši kurai "to, vai interese ir pamatota un vai ir noticis tiesību aizskārums, nosaka saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un ar mērķi nodrošināt ieinteresētajai sabiedrībai plašas iespējas griezties tiesu iestādēs saistībā ar šīs konvencijas piemērošanu".

Orhūsas konvencija sniedz diezgan skaidru norādi par to, kādā veidā nacionālajām tiesām būtu jāinterpretē tiesību aizskārums esamība, norādot uz divām tēzēm: (1) interpretācija saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem; (2) interpretācija ar mērķi nodrošināt ieinteresētajai sabiedrībai plašas iespējas griezties tiesu iestādēs. Pirmā tēze akceptē tiesu darbošanos nacionālo normu ietvaros. Tajā pašā laikā nacionālo tiesību robežās tiesai ir jāinterpretē tiesību aizskārums cik vien iespējams plašāk. Šo *prima facie* pieņēmumu apstiprina Orhūsas konvencijas interpretācija atbilstoši Vīnes konvencijas 31.pantā noteiktajai starptautisko līgumu interpretācijas normai.²⁵

Lai gan Vīnes konvencija paredz vienotu interpretācijas normu, to ir iespējams sadalīt vairākos interpretācijas principos.²⁶ Pirmkārt, ir jāvadās no normas *teksta*. Otrkārt, ir jāvadās no normas teksta *kontekstā*. Treškārt, ir jāvadās no normas teksta kontekstā, *ņemot vērā līguma mērķi*. Normas teksta tulkojums latviešu valodā ir bez būtiskām kļūdām, tādēļ lielāko tā daļu var izmantot interpretācijā.²⁷ Aizskārums esamība tiek noteikta "saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem". Šīs tēzes pamatotība ir diezgan acīmredzama, jo pastāvoša nacionālo tiesību administratīvā procesa institūta elementus varētu identificēt tikai saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem. Nešķiet, ka šī normas sadaļa izdarītu būtisku pienesumu mūsu

izpratnei par *locus standi*. Centrālā norma ir nākamā, kura uzliek pienākumu interpretēt pieeju tiesai "atbilstoši mērķim nodrošināt ieinteresētajai sabiedrībai plašas iespējas griezties tiesu iestādēs". Interpretējot šo normu atbilstoši tajā lietoto vārdu parastajai nozīmei, var secināt, ka mērķi nodrošināt plašas iespējas griezties tiesu iestādēs sasniedz pēc iespējas plašāka "aizskārums" interpretācija. Citiem vārdiem sakot, jo šaurāk tiek interpretēts aizskārums, jo mazāka iespēja ieinteresētajai sabiedrībai vērsties tiesu iestādēs, un, *a contrario*, jo plašāka interpretācija, jo plašāka šī iespēja. Interpretējot 9.panta tekstu, var secināt, ka tiesai ir pienākums interpretēt aizskārumu cik vien iespējams plaši. Ieinteresētās sabiedrības jēdziens ir paskaidrots konvencijas 5.panta otrajā daļā. Atbilstoši šai definīcijai ieinteresētā sabiedrība "ir sabiedrība, kuru ietekmē vai varētu ietekmēt lēmumu pieņemšana vides jomā vai kurai ir interese par to".²⁸ Tātad gan reāla, gan potenciāla ietekme, gan interese ir pietiekami kritēriji, lai atzītu personu par daļu no ieinteresētās sabiedrības.

Otrais interpretācijas solis pārbauda normas tekstā iegūto interpretāciju tās *kontekstā*. Atbilstoši Vīnes konvencijas 31.panta otrajai daļai konteksta jēdzienā cita starpā ietilpst preambula. Orhūsas konvencijas preambula:

"atzīst[...] arī to, ka *katrai personai ir tiesības dzīvot vidē*, kas atbilst šīs personas veselības stāvoklim un labklājībai, un pienākums gan individuāli, gan sadarbībā ar citiem aizsargāt un uzlabot vidi pašreizējo un nākamo paaudžu labā,

uzskat[ā], ka, *lai īstenotu šīs tiesības un pildītu šo pienākumu, pilsoņiem jābūt* pieejamai informācijai, jābūt tiesībām piedalīties lēmumu pieņemšanā un *iespējai griezties tiesā saistībā ar vides jautājumiem*, un šajā sakarā atzīstot, ka iedzīvotājiem vajadzīga palīdzība, lai īstenotu savas tiesības."²⁹

No preambulas analīzes var izdarīt divus būtiskus secinājumus. Pirmkārt, konteksts apstiprina 9.panta interpretācijā izdarīto secinājumu par iespējas vērsties tiesā centrālo nozīmi Orhūsas interpretācijas struktūrā. Otrkārt, preambula apstiprina E.Levita doktrinālo tēzi par cilvēka tiesību uz vidi sakaru ar tiesībām vērsties tiesā saistībā ar vides jautājumiem. Atbilstoši preambulai katrai personai ir tiesības dzīvot noteiktā vidē, un, lai īstenotu šīs tiesības, personām ir jābūt iespējai vērsties tiesā saistībā ar vides jautājumiem. Tātad iespēja vērsties tiesā faktiski noteic Satversmē un Orhūsas konvencijā ietvertos vides tiesību efektivitāti.

Trešais interpretācijas solis liek vērsties pie līguma mērķa. Orhūsas konvencija 1.pantā tieši norāda, ka tās mērķis ir:

"Lai tagad un nākamajās paaudzēs aizsargātu ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, katra Puse saskaņā ar šīs konvencijas noteikumiem garantē tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības daļību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem."³⁰

Iespēja vērsties tiesu iestādēs ir ciešā cēloņsakarībā ar iespēju aizsargāt tiesības dzīvot noteiktas kvalitātes vidē. Konvencijas normas ir jāinterpretē, ņemot vērā to, ka plaša pieeja tiesu iestādēm ir viens no konvencijas mērķiem. Visbeidzot, ir jāņem vērā labas ticības princips. Kā norādīja Starptautisko tiesību komisija autoritatīvajā Vīnes konvencijas projekta komentārā, "ja ir iespējamas divas līguma interpretācijas, no kurām viena ļauj līgumam būt ar piemērotām sekām, bet otra to nepieļauj, laba ticība un līguma mērķis prasa, lai tiktu piemērota pirmā interpretācija".³¹

Šķiet, ka visas iespējamās interpretācijas metodes norāda uz vienu un to pašu rezultātu. Orhūsas konvencijas 9.pants *expressis verbis* liek interpretēt aizskārumu tā, lai nodrošinātu plašu pieeju tiesai, t.i., pēc iespējas plašāk. Interpretējot šo tekstu tā kontekstā un ņemot vērā līguma mērķi, šis secinājums tiek apstiprināts un vēl pastiprināts. Pieeja tiesai ir viens no trim konvencijas pamatelementiem, kas - atbilstoši tieši paskaidrotajam mērķim - ir viens no priekšnosacījumiem tam, lai tiesības uz vidi tiktu nodrošinātas. Visbeidzot, interpretācija labā ticībā liek iztulkot normas tā, lai padarītu tās efektīvas. Autoram ir grūti nonākt pie cita secinājuma kā tā, ka *Orhūsas konvencija uzliek pienākumu interpretēt aizskārumu pēc iespējas plašāk*. Atsaucot atmiņā sadaļas sākumā identificēto tiesisko sastāvu un savienojot to ar tiesiskajām sekām, piemērojamā tiesību norma varētu izskatīties apmēram šādi: "Indivīdam ir tiesības vērsties tiesā, lai apstrīdētu lēmumus saistībā ar būvniecības procesu par būtisku ietekmi uz vidi, un šī tiesība ir jāinterpretē pēc iespējas plaši."

d) Vācijas administratīvā procesa doktrīna

Sprīdumā dotā vides tiesību interpretācija nav tieši saistīta ar Vācijas administratīvā procesa doktrīnu. Tajā pašā laikā Vācijas doktrīna ir pieminēta saistībā ar kaimiņa tiesībām, un Vācijas tiesību argumentu plašā izmantošana atbildētāja un trešās personas argumentos pieļauj iespēju, ka Senāts no tās kādā mērā vadījās arī vides tiesību interpretācijā. Konkrētais gadījums ir labs piemērs lietai, kurā Vācijas administratīvajā procesā sakņotie argumenti nebūtu piemērojami.

Salīdzinošo tiesību metodes piemērošana (pat gadījumos, kad vēsturiski tiesiskā saistība ir tik tuva kā Latvijā un Vācijā) nav automātisks process, bet ir atkarīga no tiesiskā, sociālā un politiskā konteksta.³² Pat *prima facie* līdzīgas normas un institūti var būt ar būtiski atšķirīgu saturu sistēmisku atšķirību dēļ. Kā parāda iepriekšējā analīze, konstitucionālais un starptautiski tiesiskais regulējums būtiski ietekmē Latvijas tiesības, Satversmes 115.pantam un Orhūsas konvencijas 9.pantam netieši un tieši paplašinot piekļuvi tiesai. Līdzīgā satura normas Vācijas tiesībās parāda sistēmiski atšķirīgo pieeju, kas neļauj pārņemt Vācijas pieredzi. Vācijas Pamatlikuma 20.a pants vispār neatrodas cilvēktiesību sadaļā un tikai vispārīgi runā par valsts pienākumu aizsargāt vidi.³³ Attiecībā uz Orhūsas konvenciju kontrastējošā tiesiskā situācija ir vēl uzskatāmāka. Atšķirībā

no Latvijas, Vācija nav ratificējusi Orhūsas konvenciju.³⁴ Vēl jo vairāk, parakstot konvenciju, Vācija tai pievienoja deklarāciju, atbilstoši kurai:

"Konvencijas teksts rada vairākus grūtus jautājumus saistībā ar tās praktisko ieviešanu Vācijas tiesību sistēmā, kurus nebija iespējams pilnībā atrisināt laikā, kas bija atstāts konvencijas ratifikācijai. Pirms konvencija kļūst saistoša atbilstoši starptautiskajām tiesībām, šie jautājumi, tajā skaitā to sekas likumdošanas jomā, ir rūpīgi jāizvērtē."³⁵

Citiem vārdiem sakot, Orhūsas konvencijā ietvertās tiesību normas, kas ir centrālas Latvijā, Vācijā nav saistošas, un - kā var saprast no deklarācijas - satur kvalitatīvi atšķirīgu tiesisku regulējumu no Vācijas administratīvā procesa normām. Ja analogiskie tiesību institūti vai nu nepastāv vispār, vai arī ir ar pretēju tiesisku saturu, salīdzinošās tiesību piemērošanas iespējamība ir apšaubāma.³⁶

e) Secinājumi

Izsekojot vides tiesību aizsardzības regulējumam civiltiesībās, kā arī konstitucionālajās, starptautiskajās un salīdzinošajās tiesībās, Senāta izvirzītā tēze, ka vides tiesību aizsardzība ir tikai sekundārs tiesību institūts, salīdzinot ar īpašumtiesību aizsardzību, nešķiet pilnībā pārliecinoša. ECT runā par citiem jautājumiem citā kontekstā, un izvērtētās nacionālās normas parāda, ka vairākās valstīs privātās un publiskās tiesības ir vienādi leģitīmas perspektīvas. Satversmes 115.pantā autoritatīvajā E.Levita interpretācijā apstiprina subjektīvās publiskās tiesības esamību Latvijas tiesībās. Orhūsas konvencija saista šo tiesību ar būvniecības apspriešanu un uzliek pienākumu interpretēt to pēc iespējas plaši. Visbeidzot, Vācijas tiesiskā situācija ir tik atšķirīga, ka nav iespējams piemērot salīdzinošo tiesību argumentus. Paturot prātā šos *prima facie* apsvērumus, var pievērsties detalizētākai tiesiskās situācijas un sprieduma analīzei.

IV. Subjektīvās publiskās tiesības: trīs pieejas

Pēc tēzes par vides tiesību sekundāro raksturu Senāts pievēršas subjektīvo publisko tiesību analīzei, kas, autora skatījumā, ir interesantākā sprieduma sadaļa. Pirmkārt, Senāts aplūko "vides" definīciju likumā "Par vides aizsardzību", kā arī juridiskajā literatūrā un Eiropas Komisijas dokumentos, nonākot pie secinājuma par vides jēdziena plašo izpratni. Otrkārt, šī plašā interpretācija var novest pie tā, ka pat lietas, kas nav saistītas ar vidi (šaurākajā nozīmē) var tikt izskatītas tiesā. Treškārt, procesuālo regulējumu šai tiesībai Senāts rod likuma "Par vides aizsardzību" 13.pantā. Ceturtkārt, šādā gadījumā nepastāvētu nekādu ierobežojošu kritēriju un, kā norāda tiesa, "faktiski jebkura persona sabiedrības interesēs varētu iesniegt tiesā pieteikumu par kādas būvatļaujas atcelšanu". Šāds rezultāts, tiesasprāt, neatbilstu saprātīgas tiesību normu interpretācijas principam.³⁷ Tādēļ, norādot uz raksta sākumā citētajiem tiesībpolitiskajiem apsvērumiem, tiesa secina, ka tiesības vērsties tiesā ir tikai tad, ja pieteikums pamatots ar vides aizskārumu šaurākajā nozīmē.³⁸

Šī analīze ir ļoti pārliecinoša. Situācija, kurā jebkurš var pārsūdzēt jebko, patiešām ir tāla no ideālā normatīvā regulējuma. Pret tiesas interpretāciju var izvirzīt vairākus argumentus. Pirmkārt, subjektīvo publisko tiesību esamība nav obligāti jāidentificē, piemērojot likumu "Par vides aizsardzību" procesuālo regulējumu. Otrkārt, nav skaidrs, vai tiesai pastāv interpretatīvā brīvība iztulkot subjektīvās publiskās tiesības šauri, ņemot vērā "vides" leģāldefinīciju Latvijas tiesībās un Orhūsas konvenciju. Tālākajā analīzē autors paskaidros šos divus argumentus.

Subjektīvo publisko tiesību definēšana konkrētajā situācijā ir diezgan komplicēta, jo prasa savietot dažādas materiālās un procesuālās normas. Atsaucot atmiņā Satversmes 115.pantu un E.Levita komentāru, subjektīvo publisko tiesību robežas var meklēt vai nu (1) izskatāmajā jautājumā pēc būtības, vai (2) teritoriālajā aspektā, vai (3) abu kritēriju kombinācijā. Senāts izvēlējās iet pirmo ceļu, akceptējot plašo vides definīciju un piemērojot to likumam "Par vides aizsardzību", lai parādītu šīs pieejas absurdumu. Tajā pašā laikā būtu iespējamas alternatīvas interpretācijas, kas nenovestu vides tiesību prasību līdz pilnīgam absurdam.

Kā tika secināts iepriekšējā sadaļā, Latvija ir attiecinājusi no Orhūsas konvencijas izrietošās tiesības uz tiesu uz Būvniecības likumā ietverto būvniecības publisko apspriešanu. Tādēļ ir iespējams nevis piemērot likumu "Par vides aizsardzību" *in toto*, bet no tā atvasināt tikai jēdzienu "vide", procesuālo tiesību apjomu meklējot tieši Orhūsas konvencijā.³⁹ Viens no veidiem, kā var interpretēt šo situāciju, ir ierobežot subjektīvo publisko tiesību uz tām personām, kas piedalītos būvniecības apspriešanā, ja tā notiktu. Šādas interpretācijas pamatotību pastiprina apstākļi, ka Latvijas paziņojumā ir īpaši norādīts uz "Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumiem". Šie noteikumi regulē sabiedrisko apspriešanu dzīvesvietas administratīvajā teritorijā.⁴⁰ Viens veids, kā interpretēt atsauci Orhūsas konvencijā, būtu balstīties uz "Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumos" paredzētā teritoriālā kritērija. Gramatiski interpretējot šo noteikumu 1.punktu un procedūru regulējošās normas, varētu secināt, ka vienīgais kritērijs, lai piedalītos sabiedriskajā apspriešanā, būtu atrašanās vienā administratīvi teritoriālā vienībā ar plānoto būvniecību. Ievietojot šo argumentu Orhūsas konvencijas un Latvijas ziņojuma kontekstā, būtu iespējams iztulkot šo normu kā tādu, kas paredz publiskās subjektīvas visām personām, kas atrodas vienā administratīvi teritoriālā vienībā (piemēram, pagastā vai pilsētā⁴¹) ar būvniecību. "Ieinteresētās sabiedrības" leģāldefinīcijas gaismā šādām personām būtu potenciāls tiesību aizskārumus vai interese par vides jautājumiem. Lai gan šī

interpretācija atbilst konvencijas un Latvijas ziņojuma burtam, tā ir tikai nedaudz mazāk absurda kā tā, ko kritizē Senāts. Atbilstoši šai pieejai, subjektīvā publiskā tiesība būtu, piemēram, jebkuram attiecīgā pagasta vai pilsētas iedzīvotājam. Tiesību norma, atbilstoši kurai "jebkurš Rīgas iedzīvotājs var apstrīdēt jebkuru Rīgā plānotu būvniecību", ir tikai nedaudz mazāk absurda kā norma "jebkurš (Latvijas) iedzīvotājs var apstrīdēt jebkuru (Latvijā) plānotu būvniecību".

Trešā subjektīvo publisko tiesību apjoma Orhūsas konvencijā interpretācija ir atvasināma no E.Levita komentāra, atbilstoši kuram "pagasta iedzīvotājs [...] var iesniegt tiesā prasību pret pagastā plānoto atkritumu izgāztuvi". Iepriekšējā analīze parāda, ka gan teritoriālais, gan materiāltiesiskais kritērijs pats par sevi noved pie absurda rezultāta. Intuitīvi alternatīvais risinājums būtu abu kritēriju kombinācija, kam turklāt būtu jāatbilst diviem apstākļiem: (1) subjektīvo publisko tiesību pastāvēšanas kritērijam ir jābūt pietiekami abstraktam, lai to nošķirtu no tiesību prettiesiskā aizskāruma; (2) subjektīvo publisko tiesību pastāvēšanas kritērijam ir jābūt pietiekami precīzam, lai tiesība nepārvērstos par *actio popularis*. Būtiska ietekme uz vidi ir tiesības aizskārums elements, tādēļ vides aizskārums ir jāintegrē subjektīvās publiskās tiesības jēdzienā ar lielu uzmanību, lai nenovestu pie situācijas, kad viena un tā pati situācija gan identificē subjektīvās publiskās tiesības esamību, gan arī liek secināt tās aizskārumu. Konkrētajā situācijā subjektīvās publiskās tiesības definēšanu vēl komplicētāku padara tiesisko attiecību tautoloģiskais raksturs, kad pieteikuma priekšmets ir noteiktas informācijas sabiedriskā apspriešana, par ko sabiedrība nav informēta, ja pašvaldība pieņem lēmumu par apspriešanas nerīkošanu.

Ņemot vērā visus izvērtētos variantus, dažādo tiesisko attiecību piemērotākais balanss būtu *prima facie* tests, kas indivīdam būtu jāizpilda, pamatā balstoties uz teritoriālo kritēriju, bet ņemot vērā arī konkrētās lietas materiāltiesisko aspektu. Ja indivīds atrodas pietiekami tuvu plānotajai būvniecībai, tad teritoriālais kritērijs ir pietiekams subjektīvās publiskās tiesības pastāvēšanai. Šādā gadījumā indivīds ir daļa no ieinteresētās sabiedrības, jo viņa tiesības tiek vai var tikt aizskartas.⁴² Jo tālāk indivīds atrodas no plānotās būvniecības vietas, jo pārliecinošāk viņam vai viņai būtu jāpamato sava tiesiskā ieinteresētība. Arī interese par vides aizsardzību kādā brīdī kļūst nepietiekama, lai piedalītos procesā.⁴³ Šāda definīcija nav precīza un neļauj abstrakti atbildēt uz visiem jautājumiem, tomēr tā dod pietiekami skaidru argumentatīvu struktūru, lai fokusētu judikatūras attīstību. Daudzi tiesību jēdzieni ir atvērti, un tiesām tie ir jāpiepilda ar konkrētu saturu; tiesības prasīt vides jautājumu apspriešanu šajā ziņā nav izņēmums. Turklāt šāda interpretācija atbilstu Orhūsas konvencijas, Latvijas ziņojuma un vides tiesību normu pat ja ne burtam, tad pavisam noteikti garam.⁴⁴

V. Subjektīvās publiskās tiesības un vide *stricto sensu*

Pēc secinājuma, ka vides tiesību plaša interpretācija noved pie absurda, Senāts piedāvāja savu vides tiesību redzējumu:

"Vides tiesības un no tām izrietošās procesuālās tiesības Senāta Administratīvo lietu departamenta ieskatā ir piemērojamas lietās, kurās galvenais izvērtējums attiecas uz būvniecības ietekmes uz vidi (šaurākā nozīmē) būtiskumu. Proti, kur jautājumi par, piemēram, ietekmi uz dabu vai cilvēka veselību ir iesniegtā pieteikuma pamatā, un kuru izvērtējums nosaka lietas iznākumu."

Šāda pieeja, lai cik *prima facie* loģiska un pievilcīga, var tikt kritizēta no vairākiem aspektiem.

Pirmkārt, ir diezgan komplicēti racionalizēt tiesību normu piemērošanas valodā argumentatīvo ceļu, ar ko Senāts nonāk pie jēdziena "vide (šaurākajā nozīmē)". Iepriekš Senāts izvērsta analizēja vides plašo interpretāciju Latvijas tiesībās, cita starpā akceptējot, ka "jēdziens "vide" neietver tikai dabas elementus. Likumā "Par vides aizsardzību" vide ir definēta kā dabas, antropogēno un sociālo faktoru kopums". Argumentatīvais starpposms starp vides plašo definīciju Latvijas tiesības un vidi šaurākajā nozīmē Senāta spriedumā ir tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips.⁴⁵

Šķiet, ka saprātīgās piemērošanas princips nepienes neko principiāli jaunu tiesību normu interpretācijai, kam jebkurā gadījumā *ipso facto* vajag būt saprātīgai, lai kura metode būtu piemērota. Atbilstoši APL 8.pantam, šis princips nozīmē to, ka "iestāde un tiesa, piemērojot tiesību normas, izmanto tiesību normu interpretācijas pamatmetodes (gramatisko, sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko metodi), lai sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko rezultātu".⁴⁶ APL 17.panta ceturrtā daļa paskaidro, ka lietderīgākais un taisnīgākais rezultāts⁴⁷ ir tas, kam būtu jāvada izvēle starp dažādām interpretācijas metodēm, kas visas atbilst tiesību sistēmai. Lielākā daļa administratīvo tiesu spriedumu⁴⁸ lieto tiesību normu saprātīgas piemērošanas principu kā apkopojošu apzīmējumu pareizi piemērotām tiesību normu interpretācijas metodēm.⁴⁹ Daļa spriedumu papildina citu normu analīzi ar šo principu,⁵⁰ un tikai atsevišķos gadījumos no spriedumiem varētu izrietēt principa autonoma loma.⁵¹ Centrālais tiesiskais jautājums varētu tikt formulēts šādi: kāda interpretācijas metode lika Senātam secināt, ka "vides" legāldefinīcija nav piemērojama attiecībā uz administratīvo procesu?

Prima facie, ja likumdevējs kādam jēdzienam dod legāldefinīciju, varētu pieņemt, ka šī legāldefinīcija ir attiecināma uz šo jēdzienu visās iespējamās tiesiskās attiecībās. Ir iespējams cits risinājums, ja dažādos normatīvos aktos ir ietvertas dažādas legāldefinīcijas, vai arī ja legāldefinīcija ir *expressis verbis* ierobežota ar noteiktu tiesisko situāciju regulēšanu. Tajā pašā laikā, ja likumdevējs ir uzskatījis par nepieciešamu pats izskaidrot kāda jēdziena izpratni, nevis atstāt to tiesām, šādi

autentiskai interpretācijai būtu ļoti liels pārliecinošs spēks un no tās varētu atkāpties tikai vispārliecinošāko tiesisko argumentu rezultātā. Nešķiet, ka likums "Par vides aizsardzību" varētu pamatot legāļdefinīcijas šauru interpretāciju un tās neattiecināšanu uz procesuālajām tiesībām. Likuma 13.pants runā par sabiedrības tiesībām pārsūdzēt nolēmumus likumā noteiktajā kārtībā, 15.pants regulē prasības par zaudējumu atlīdzību, 57.pants skaidro kārtību, kādā tiek izšķirti strīdi par vides tiesībām u.tml. Nevienā no šīm normām ne tieši, ne netieši nevar ielasīt nepieciešamību atteikties no likumā dotās vides legāļdefinīcijas. Tā kā Senāta spriedumā nav tieši norādīts, kāda interpretācijas metode ir izmantota, ir grūti komentēt šīs metodes piemērošanas pamatotību. Tomēr vismaz *prima facie* neviena no interpretācijas metodēm nepamato atteikšanos no legāļdefinīcijas.

Tiesību normu interpretācija nav vienīgais ceļš, kādā tiesas var nonākt pie tiesiskā valstī vispamatotākā secinājuma. Alternatīvs risinājums būtu piemērot teleoloģisko redukciju, kas, lai gan bez īpašas pieminēšanas APL, ir atzīta juridiskajā literatūrā.⁵² Lai piemērotu teleoloģisko redukciju, būtu nepieciešams identificēt likumdevēja patieso mērķi, un pēc tam noreducēt pārāk plašo normatīvo regulējumu uz tiesību institūta *thelos*. Nešķiet, ka būtu iespējams piemērot teleoloģisko redukciju, lai sašaurinātu vides definīciju. Lai izmantotu šādu tiesību tālākveidošanas metodi, tiesai vispirms būtu jāsecina, ka likumdevēja mērķis ir šaurāks kā pieņemtā tiesību norma. Lai izdarītu šādu secinājumu, būtu jānoraida Satversmes 115.pants, Orhūsas konvencija, normatīvais regulējums starptautiskajās kodificētajās un nekodificētajās tiesībās, kā arī nacionālajās vides tiesībās, kā kļūdainais likumdevēja mērķis. Autoraprāt, šāds arguments nebūtu pārliecinošs. Plaša vides aizsardzība ir nepārprotams likumdevēja mērķis, un viens no plašās vides aizsardzības elementiem ir plaša vides definīcija, kas ir principā attiecināma uz visu Latvijas tiesību sistēmu.

Runājot par "vides tiesībām šaurākajā nozīmē", autors var tikai jautāt līdzī seram Džeraldam Ficmorisam (*Sir Gerald Fitzmaurice*) *Golder* lietā, "šaurāks kā kas? - un kas būtu "plašākā" nozīme?"⁵³. Pat necitējot Miltonu, kā to dara sers Džeralds, nav viegli operēt ar jēdzieniem "šaurākā" un "plašākā" nozīme, ja likumdevējs ir *expressis verbis* noteicis, ka pastāv tikai "viena" nozīme. Šaurākā nozīme ienes grūti atrisināmas piemērošanas problēmas, jo atsaucas uz ekstra-tiesisku "parasto" vai "šauro" izpratni, kas iziet ārpus Latvijas tiesību sistēmā pazīstamā "vides" jēdziena.

Otrs problemātiskais aspekts Senāta lēmumam saistās ar Orhūsas konvenciju. Kā tika secināts iepriekšējā sadaļā, Latvijai pastāv saistošs starptautiski tiesisks pienākums pēc iespējas plašāk interpretēt subjektīvās publiskās tiesības šajā jomā. Orhūsas konvencija ir starptautisks līgums, kurā ietvertā blanketā norma tika aizpildīta ar Latvijas ziņojumu. Vismaz *prima facie*, normas šaura interpretācija Senāta spriedumā neatbilst Latvijas pienākumam normu interpretēt plaši. Autoram vispārliecinošākā šķiet Senāta pieejas racionalizācija, ņemot vērā konkrētā strīda intertemporālo aspektu. Pieteicēja iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā 2004.gada 29.martā. Latvijas ziņojums par Orhūsas konvencijas ieviešanu tiek sagatavots 2005.gada 15.janvārī (un izplatīts 2005.gada 8.aprīlī⁵⁴). Lai kuru no šiem datumiem pieņemtu par "noteikšanas" datumu Orhūsas konvencijas 6.panta pirmās daļas (b) punkta izpratnē, tas iestājas pēc pieteikuma iesniegšanas. Citiem vārdiem sakot, otrais kritērijs Orhūsas konvencijas attiecināšanai uz būvniecības publisko apspriešanu nebija izpildīts pieteikuma iesniegšanas brīdī, tādēļ pienākums interpretēt aizskāruma tiesības plaši nebija piemērojams *in casu*. Tādējādi attiecībā uz visiem pieteikumiem, kas ir iesniegti 2005.gada 16.janvārī vai pēc tam, tiesām būtu jāpilda Orhūsas konvencijas uzliktais pienākums interpretēt subjektīvās publiskās tiesības pēc iespējas plaši.

VI. Subjektīvās publiskās tiesības pēc 2005.gada 15.janvāra

Šobrīd iesniegta pieteikuma pieļaujamība būtu jāidentificē, (1) vērtējot pieteicēja teritoriālo attiecināmību uz plānoto būvniecību un vides aizskārumu; (2) ja pieteicēja teritoriālā attiecināmība ir nepietiekama, ir jāvērtē īpašie apstākļi saistībā ar vides aizskārumu *stricto sensu*. Vides jēdziena definīcija un Orhūsas konvencija, šķiet, nepieļauj citu tiesisku risinājumu.

Vides jēdziena plaša interpretācija ir attaisnojama ne tikai no strikti tiesiskās, bet arī no tiesībpolitiskās perspektīvas. Lēmums par būvniecības publisko apspriešanu nav administratīvs akts, bet tikai viens no daudzajiem starplēmumiem administratīvajā procesā, kurā tiek izsniegta būvatļauja. Ja pašvaldība uzskata, ka konkrētā būve neietekmē vides stāvokli⁵⁵, sabiedriskā apspriešana netiek rīkota. Šādā gadījumā ieinteresētā sabiedrība uzzina par būvniecību tikai tad, kad tā reāli notiek. Tiesiskā situācija, kā jau tika norādīts, ir diezgan tautoloģiska. Sabiedriskā apspriešana notiek gadījumā, ja pastāv informācija par būtisku ietekmi uz vidi, bet informāciju par būtisku ietekmi uz vidi indivīds iegūst gadījumā, ja sabiedriskā apspriešana notiek. Lai sabiedriskā apspriešana būtu efektīvs sabiedriskās iesaistīšanas instruments, indivīdiem būtu jābūt tiesībām prasīt tās organizēšanu arī gadījumos, kad nav nepārprotamas informācijas par vides aizskārumu *stricto sensu*. Plaša pieteikuma tiesību interpretācija ir attaisnojama arī tiesiskajā kontekstā. Pieteikuma priekšmets nav būvniecības apturēšana, bet pareizas procedūras piemērošana procesā, kas noved pie būvatļaujas. Arī pati apspriešanas procedūra nedod sabiedrībai veto tiesības, bet tikai dod iespēju pašvaldībai labāk sabalansēt dažādās attiecības. Ņemot vērā faktiski ļoti šauru publiskās apspriešanas priekšmetu, nebūtu pieļaujams to arī interpretēt šauri.

Runājot par tiesībām prasīt publisko apspriešanu, nedrīkst aizmirst arī būvnieka tiesības. Efektīvs apspriešanas process un efektīva un ātra būvniecība atrodas savstarpējā sasaistē, ko šībrīža regulējumā varētu saukt par apgriezti proporcionālu. Senāta spriedums pamatā nosveras būvnieka tiesību virzienā. Šajā rakstā autors ir centies pamatot tēzi, ka, pat ja šāds secinājums bija pieļaujams *in casu*, tas nebūtu pieļaujams šobrīd iesniegtos pieteikumus.

Akceptējot autora tēzi, nākamais jautājums ir par būvnieku tiesībām un iespējām šīs tiesības neparedzami un nesamērīgi ierobežot. *Locus classicus* ir būvnieka konkurenta uzskūdīts kaimiņš, kurš iesniedz pieteikumu administratīvajā tiesā, lai tiktu apturēta būvniecība. Uz brīdi atkāpjoties no tiesiskajām abstrakcijām empīriskajā realitātē, nešķiet, ka šādas bažas būtu attaisnojušās.

Divarpus gadu laikā, kas ir pagājuši kopš APL stāšanās spēkā, ir iesniegti divi šādi pieteikumi, no kuriem viens - analizētajā lietā - neatklāja konkurentu kūditāju un tika atzīts par pamatotu. Galvenā problēma, šķiet, ir nevis sabiedrības tiesību pārmērīga izmantošana nepareiziem mērķiem, bet gan šo tiesību nezināšana un neizmantošana. Tomēr pieņemot, ka visi ļaunprātīgie konkurenti pirms kaimiņu kūditāšanas ir vēlējušies pilnībā iepazīties ar Senāta nolēmumu šajā lietā, vai būtu pamats bažām par iespējamo patvaļu?

In abstracto, šādu iespēju nevar izslēgt. Ja tiek akceptēta autora tēze par *prima facie* pieteikuma pieļaujamību teritoriālas attiecināmības gadījumā, var rasties situācija, kad pat pēc būtības acīmredzami nepamatots pieteikums bloķē būvniecību. Būtu iespējami vairāki procesuāli režīmi, kuri varētu atrisināt šo problēmu.⁵⁶ *Primo*, būtu iespējams paredzēt, ka šādos gadījumos pieteikuma iesniegšana neaptur būvniecību. Ņemot vērā sabiedriskās apspriešanas lomu sabalansējamo interešu identifikācijā pirms būvniecības sākšanas, šāds risinājums nebūtu pieņemams. *Secundo*, būtu iespējams paredzēt tiesību pašvaldībai (vai būvniekam kā trešajai personai) prasīt tiesai, pēc analogijas ar pagaidu noregulējumu, atļaut turpināt būvniecību tiesas procesa laikā. Šādam noregulējumam būtu izņēmuma lēmuma statuss, un pašvaldībai vai trešajai personai vajadzētu iesniegt pierādījumus, kas nepārprotami parādītu, ka pašvaldības lēmums par apspriešanas nerīkošanu ir bijis pamatots.

APL grozījumi paredz 185.panta otrajā daļā iekļaut līdzīga satura normu, kas dod tiesības administratīvā akta adresātam, kas nav pieteicējs, lūgt tiesu atjaunot administratīvā akta darbību.⁵⁷

VII. Subjektīvo publisko tiesību aizskārums tiesiskums

Jautājums par pieteikuma pamatotību ir ne mazāk interesants par tā pieļaujamību. Tā kā Senāts atzina Pieteicējas kaimiņa tiesības, vides jautājumi parādījās arī jautājuma izskatīšanā pēc būtības. Senāts kritiski izvērtēja Administratīvās apgabaltiesas analīzi, norādot, ka:

"lietas materiālos nav pietiekamu pierādījumu tam, lai secinātu, ka uz SIA "N&J" izsniegtās būvatļaujas pamata uzbūvētā ēka atstātu būtisku ietekmi uz vidi. Departamenta ieskatā būtiskumu pamatā nosaka, izvērtējot nodarītā kaitējuma seku neatgriezeniskumu (jeb ilglaicīgumu, kādā kaitējumu var novērst) un apmēru.

[Senāts norādīja, ka apstādījumu samazināšana pati par sevi nav būtiska ietekme uz vidi, ka tiesas apsvērumi attiecībā uz troksni, izplūdes gāzēm un emisijām ir izteikti pieļāvuma formā, un tad pievērsās Sabiedrības veselības aģentūras ziņojumam, secinot, ka] šāds [...] vērtējums [...] pats par sevi nav pietiekams, lai nepārprotami konstatētu, ka konkrētā projekta ietekme uz vidi ir būtiska."

Senāta secinājums šķiet ļoti pārliecinošs. *Arguendo* varētu piekrist, ka būtisks vides aizskārums bija diezgan neacīmredzams. Var iedomāties divus iespējamus pretargumentus, no kuriem pirmais ir diezgan tehniskas dabas. Atbilstoši APL 150.panta pirmajai un otrajai daļai, pierādīšanas pienākums tiek uzlikts atbildētājam un pamatojumi tiek ierobežoti ar tiem, kas ir norādīti attiecīgajā aktā. Vienīgais attiecināmais pierādījums, ko pašvaldība šajā sakarā uzrādīja tiesai, bija Sabiedrības veselības aģentūras atzinums:

"ka objektam pēc būtības pastāv nelabvēlīga ietekme uz apkārtējo vidi un cilvēku dzīves apstākļiem, kas var būt saistīts ar troksni un izplūdes gāzu emisijām. Mājas ar pazemes autostāvvietu ietekme uz apkārtējas vides stāvokli un iedzīvotāju sadzīves apstākļiem nav uzskatāma par būtisku, ja tiek nodrošināti preventīvie pasākumi trokšņa un izplūdes gāzu emisiju nelabvēlīgās ietekmes novēršanai".⁵⁸

Administratīvā procesā par vides jautājumu sabiedrisku apspriešanu duālā situācijā nonāk pašvaldība. Pašvaldība var secināt, ka ir iestājies kāds no Būvniecības likuma 12.panta pirmajā daļā noteiktajiem gadījumiem un ir nepieciešams veikt sabiedrisko apspriešanu. Šādā gadījumā lēmumu var apstrīdēt būvnieks, un administratīvā procesā pašvaldībai ir pienākums pierādīt, ka pastāv *inter alia* būtiska ietekme uz vidi. Otrkārt, pašvaldība var secināt, ka nav iestājies neviens no Būvniecības likuma 12.panta pirmajā daļā noteiktajiem gadījumiem un nav nepieciešams veikt sabiedrisko apspriešanu. Šādā gadījumā lēmumu var apstrīdēt indivīds, un administratīvā procesā pašvaldībai būtu pienākums pierādīt, ka būtiska ietekme uz vidi nepastāv. *Prima facie*, otrā situācija var likties nedaudz absurda (kā jebkura situācija, kurā subjektam ir jāpierāda kādu apstākļu neesamība), tomēr šāds absurds ir tikai šķietams. Ja akceptē tēzi, ka indivīdam pastāv subjektīvā publiskā tiesība prasīt sabiedrisko apspriešanu (kam piekrist arī Senāts), šīs tiesības aizskārums izvērtēšanai būtu jāpiemēro vispārējās APL normas. Apstākļi, ka pierādīšanas pienākuma uzlikšana pašvaldībai varētu tai radīt pierādīšanas problēmas vai ka neskaidrības par subjektīvās publiskās tiesības esamību varēja ietekmēt tās izpildes līmeni konkrētā brīdī, var izskaidrot

vēlmi interpretēt aizskārumu šauri. Tajā pašā laikā, labas pārvaldības princips uzliek pienākumu publisko tiesību subjektiem spēt pamatot jebkuru lēmumu. Ja faktiski apstākļi "pastāv būtiska ietekme uz vidi" vai "nepastāv būtiska ietekme uz vidi" var novest pie dažādām sekām, katra apstākļa pastāvēšana ir pamatojama administratīvā procesa kārtībā. Kā procesā iesaistīta persona autors atzīst savu neobjektivitāti un neizsaka viedokli par neizbēgami subjektīvo pierādījumu vērtēšanas procesu. Atbilde uz jautājumu, vai dokuments, kurš saka "būtiska ietekme uz vidi būs, bet to var novērst", pārliecinoši pierāda, ka "būtiska ietekme uz vidi nebūs, tādēļ to nevajag apspriest", lai paliek lasītāja ziņā.

Bez šī diezgan tehniskā iebilduma var iedomāties arī citu kritikas objektu. Senāta arguments, ka "iespējama ietekme uz vidi" ir nepietiekama priekš normā "(noteikta) ietekme uz vidi" paredzēto tiesisko seku iestāšanās, ir jāvērtē pieteikuma priekšmeta kontekstā. Ja indivīdam būtu tiesības prasīt būvatļaujas izsniegšanas procesa apstādināšanu, šāda šaura interpretācija būtu saprotama un attaisnojama. Sabiedriskās apspriešanas mērķis nav dot indivīdam tiesības bloķēt būtiskus saimnieciskas attīstības projektus, bet gan dot iespēju visām iesaistītajām personām paust viedokli par labāko variantu, kādā ietvert būvniecību. Sabiedrības viedoklis, un pat sabiedrības vairākuma viedoklis, nav *liberum veto*, bet viens (lai gan ļoti būtisks) elements lēmuma pieņemšanā par būvniecību.⁵⁹ Apstākļi, ka būtisku ietekmi ir iespējams novērst, ir kvalitatīvi atšķirīgi no apstākļa, ka šāda ietekme var rasties. Tādēļ "nosačiti būtiska ietekme" varētu būt pietiekama, lai izpildītu "būtiskas ietekmes" normas sastāvu.

VIII. Nobeigums

Sabiedriskā apspriešana vides lietās, parafrāzējot Starptautiskās tiesas viceprezidentu Stefanu Švēbelu (*Stephan Schwebel*) *Atomieroču konsultatīvajā viedoklī*, sevī ietver konfliktu starp tiesību normu un tiesību politiku. Tieši tādēļ (turpinot parafrāzi) ir vēl jo svarīgāk nošķirt administratīvo procesu, kāds tas ir, no administratīvā procesa, kāds varbūt būtu vajadzīgs.⁶⁰ Pirms apkopot secinājumus, autors vēlas atkārtot trīs tēzes, ar ko viņš sāka šo komentāru. Pirmkārt, autors pilnībā piekrīt Senāta tiesībpolitiskajiem apsvērumiem par nepieciešamību aizstāvēt būvnieku tiesības. Ja iespējams, autora atbalsts šiem apsvērumiem ir pat lielāks kā paša Senāta, īpaši balstoties uz utilitāriem un efektivitātes apsvērumiem. Otrkārt, autors pilnībā piekrīt, ka tiesiskais režīms, ko Senāts ieskicē savā spriedumā, ir taisnīgs un labs. Tas ir taisnīgāks un labāks kā absurdā alternatīva ("visi sūdzas par visu"), ko Senāts noraida, un vismaz paredzamības ziņā tas ir labāks par to, ko autors piedāvā šai rakstā. Problēma un autora kritikas objekts tikai daļēji sakņojas administratīvā procesa tiesībās, bet pamatā konstitucionālajās tiesībās un tiesību filozofijā. Atbilstoši Ronaldam Dvorkinam, tiesa spriež tiesu, tikai pamatojoties uz tiesībām, nevis tiesību politiku, kas ir ekskluzīva likumdevēja prerogatīva.⁶¹ Pat ja lasītājam tuvāks šķiet pozitīvskais tiesību sistēmas redzējums, kas pieļauj grūtās lietās tiesnešiem lemt, balstoties uz tiesību politiku⁶², lieta Nr.SKA-255 nebija "grūta lieta", kurā būtu vienādi pieļaujami un iespējami vairāki risinājumi. Nr. SKA-255 bija "viegla lieta" ar salīdzinoši skaidrām un nepārprotamām tiesību normām; problemātiskais aspekts bija šo normu piemērošanas sekas. Autora tēze (kas negribēti ir sanākusi diezgan "Dvorkiāniska") ir, ka tiesību politikas mērķi (kā vides aizsardzība un paredzams būvniecības režīms) ietekmē tiesību interpretāciju tikai tik, cik tos var iztulkot tiesību normu valodā, piemēram, konstitucionālās normās, cilvēktiesību normās, principos, tiesību normu interpretācijā, tālākveidošanā, konstitucionalitātes pārbaudē u. tml. Ja tiesību politikas mērķus nav iespējams izteikt tiesību normās, tad - pat ja likumdevēja radītais režīms ir tāls no abstraktā ideāla - tas būtu jārespektē.

Senāts iztulkoja Pieteicējas tiesības pēc iespējas šaurāk, lai atgrieztu saprātīgā balansā likumdevēja radīto normatīvo režīmu, kas bija nesamērīgi labvēlīgs vides aizsardzībai. Lai to izdarītu, ir iespējams vai nu (1) iztulkot šauri individuālās tiesības vai (2) iztulkot šauri tiesību aizskārumu. Arguments, ko autors dažādos veidos ir izvirzījis iepriekšējās sadaļās, ir tāds, ka likumdevējs ir aizšķērsojis šaurās interpretācijas iespējas abos gadījumos, attiecībā uz pirmo iespēju dodot plašu "vides" legāldefinīciju un uzliedzot pienākumu interpretēt pieeju tiesai šādās lietās pēc iespējas plašāk, un attiecībā uz otro iespēju paredzot vispārējo pierādīšanas un pamatošanas pienākuma sadali APL 150.pantā. Pat akceptējot tēzi, ka nepastāv vienīga pareiza tiesību normu interpretācija⁶³, autoram šķiet, ka *in casu* normu saturs ir diezgan nepārprotams. Legāldefinīcija principā dod vienīgo pareizo normas definīciju tiesību sistēmas ietvaros. Normas "interpretēt plaši" un "atbildētājs pierāda" šķiet līdzīgi viennozīmīgas. *Sub silentio* teleoloģiskā redukcija vai konstitucionalitātes pārbaude arī nebūtu iespējama.

Pastāv vairāki iemesli, kādēļ Senāta *ratio*, pat ja pareizs konkrētajā situācijā, ir nošķirams no turpmākajām lietām. Pirmkārt, no faktiskā viedokļa, konkrētā lieta nebija piemērota "pirmā" lieta vides strīdiem. Galvenais strīdus priekšmets nebija reālais vides aizskārumu (kur *arguendo* varētu piekrist tā neesamībai), bet jautājums, vai pašvaldība var pamatot tā neesamību. Tādēļ faktiskā aizskāruma neaizskāruma varēja likt Senātam izvēlēties šaurāku interpretāciju, lai nepieļautu daudzus līdzīgi neaizskārumus procesus. Otrkārt, no procesuālā viedokļa, strīds par subjektīvo publisko tiesību esamību izkristalizējās tikai kasācijas sūdzībās un pat mutveida paskaidrojumos Senātā, tādēļ daudzi rakstā izvirzītie argumenti procesā parādījās tikai embrionālā formā vai pat neparādījās vispār. *Jura novit curia* un principā tiesību normu interpretācija ir neatkarīga no pušu argumentiem šajā sakarā. Tajā pašā laikā apstākļi, ka apgabaltiesas spriedumā un pušu paskaidrojumos argumenti tika izvērtēti diezgan kodolīgi, pieļauj pieņēmumu, ka Senāts noraidīja tikai tam stādītos konkrētos argumentus. Visbeidzot, no Orhūsas konvencijas izrietošais pienākums interpretēt piekļuvi tiesai plaši nebija spēkā pieteikuma iesniegšanas brīdī. Tas, ka Senāta spriedumā šis arguments nav pieminēts, var tikt lasīts kā *sub silentio* apliecinājums tēzei, ka *in casu* tas nebija piemērojams, tādēļ tiesa neuzskatīja par nepieciešamu to izvērtēt. Citos pieteikumos, kas iesniegti pēc 2005.gada 15.janvāra, šis pienākums būtu tieši piemērojams, un varētu likt tiesai nonākt pie

cita secinājuma.

Vides tiesības atbilstoši Senāta spriedumam konkrētajā lietā varētu tikt reducētas uz šādām tēzēm: (1) subjektīvo publisko tiesību esamību nosaka, vērtējot "vidi" *stricto sensu*; (2) subjektīvo publisko tiesību aizskārumu nosaka, šauri interpretējot iespējamo aizskārumu. Iepriekšējā rindkopā autors izvirzīja vairākus iemeslus, kādēļ Senāta *ratio* - lai gan novedot pie taisnīga rezultāta konkrētajā lietā - nav piemērojams turpmākās līdzīgās lietās. Hipotētiskā tiesību norma pieteikumos pēc 2005.gada 15.janvāra autora lasījumā varētu skanēt apmēram šādi: (1) subjektīvo publisko tiesību esamību nosaka (a) vērtējot pieteicēja teritoriālo attiecināmību uz būvniecību un "vidi" *lato sensu*; (b) ja teritoriālā attiecināmība nav pietiekama, tad uz "vidi" *stricto sensu*; (2) subjektīvo publisko tiesību aizskārumu interpretē, ņemot vērā to, ka pieteikuma priekšmets nav būvatļaujas izsniegšanas bloķēšana, bet pilnīga sabiedrības viedokļa iegūšana.

¹ Sprieduma teksts pieejams Augstākās tiesas mājaslapā (<http://www.at.gov.lv>). Sk.: Par būvvaldes lēmuma piekrist būves projektēšanai tiesisko dabu; par trešajām personām būvniecības tiesiskajās attiecībās; par citai personai izsniegtas būvatļaujas pārsūdzības tiesisko pamatu un publiskās apspriešanas nepieciešamības priekšnosacījumiem: Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā SKA-255.

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā SKA-255, 14.2.1 punkts.

³ Ibid., 14.2 punkts.

⁴ Ibid., 14.2.1 punkts.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid, 14.2.3 punkts.

⁷ Ibid., 15.2.1-2 punkti.

⁸ Argumenti par subjektīvo publisko tiesību pastāvēšanu pirmo reizi tika izvirzīti tikai atbildētāja un trešās personas kasācijas sūdzībās un turpmākajos paskaidrojumos.

⁹ *Emsenhuber v Austria*, App. No 54536/00, Decision of 11 September 2003, para. 1.

¹⁰ *Ortenberg v Austria*, App. No 12884/87, Judgment of 25 November 1994, Series A-295 B, para.25.

¹¹ Ibid., para.26.

¹² Ibid., para.28.

¹³ *Procola v Luxembourg*, App. No. 14570/89, Judgment of 28 September 1995, Series A236, para. 39 (administratīvajā tiesā izskatāmajam pieteikumam par nepamatota soda atmaksu bija mantisks elements, tādēļ ir piemērojams 6.pants); *Belegngs-En Beeheersmaatschaooih Indiana V.B. v Netherlands*, App. No. 21491/93, Decision of 29 November 1995 (administratīvajā tiesā izskatāmā lieta būtiski ietekmē pieteicēja ekonomisko stāvokli, tādēļ ir piemērojams 6.pants); *Herz-Jesu Kloster Sacre Coeur Riedenburg v Austria*, App. No. 22474/93, Decision of 4 September 1996 (ieteikums pret kaimiņu, lai gan celts uz publiski tiesiskiem pamatiem, varēja tikt attiecināts uz 6.pantu); *Ilse Kristavcnik-Reutterer*, App. No. 22475/93, Decision of 10 September 1996 (ibid.); *Ernst Hofer v Austria*, App. No. 26591/95, Decision of 21 May 1997 (administratīvajā tiesā izskatāmais pieteikums par nesamērīgu sodu varēja tikt attiecināts uz 6.pantu); *Krickl v Austria*, App. No. 21752/93, Decision of 21 May 1997 (administratīvajā tiesā izskatītais pieteikums par kaimiņos notiekošo būvniecību ietvēra arī privāttiesiskos aspektus, tādēļ varēja piemērot 6.pantu); *Ilse Enzi v Austria*, App. No. 29268/95, Decision of 8 February 2000 (Tiesa *obiter dictum* norādīja, ka 6.pants var tikt attiecināts uz būvatļaujas izsniegšanu, lai gan ne konkrētajā gadījumā, kad to acīmredzami neatļauj piemērojamais plānojums); *Helmut Ludescher v Austria*, App. No. 32098/96, Decision of 16 January 2001 (Ibid.); *Henry Fuchs v Poland*, App. No. 33870/96, Decision of 11 December 2001 (Tiesa *mutatis mutandis* piemēroja *Ortenbergu*); *Alois Berkmann v Austria*, App. No. 59879/00, Decision of 14 November 2002 (Tiesa *obiter dictum* norādīja, ka 6.pants var tikt attiecināts uz būvatļaujas izsniegšanu); *Christiana Emsenhuber v Austria*, App. No. 54536/00, Decision of 11 September 2003 (Tiesa apstiprināja, ka 6.pants ir attiecināms uz būvatļauju apstrīdēšanu); *Anton Haider v Austria*, App. No. 63413/00, Decision of 29 January 2004 (Ibid.); *Bielec c Pologne*, App. No. 40082/02, Arrêt de 27 juin 2006, paras. 44-46 (Tiesa apstiprināja, ka 6.pants var tikt attiecināts uz kaimiņa būvatļaujas apstiprināšanu).

¹⁴ Levits E. Piezīmes par Satversmes 8.nodaļu - Cilvēka pamattiesības // Cilvēktiesību žurnāls, Nr.9-12, 1998, 37.lpp. Sk. arī agrāku kritiskāku viedokli ārpus konkrētās normas konteksta: Levits E. Jaunā pamatlíkuma projektu analizējot (III) // Diena, 09.08.1991.

¹⁵ Administratīvā procesa likums // Latvijas Vēstnesis, 14.11.2001., Nr. 164.

¹⁶ Dworkin R. Taking Rights Seriously. London, Duckworth, 1977 (turpmāk vērēs - 'Dworkin'), pp. 81 *et seq.*

¹⁷ Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem // Latvijas Vēstnesis, 26.04.2002., Nr. 64 (turpmāk vērēs - 'Orhūsas konvencija'), 9.panta otrā daļa, 2.panta piektā daļa; "Par 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem" // Latvijas Vēstnesis, 26.04.2002., Nr.64.

¹⁸ Orhūsas konvencija, 9.panta otrā daļa, "Par 1998.gada 25.jūnija Orhūsas konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem" // Latvijas Vēstnesis, 26.04.2002., Nr.64.

¹⁹ 9.panta otrās daļas tulkojums latviešu valodā ir ārkārtīgi neveiksmīgs. Atbilstoši latviskajai konvencijas versijai tiesības vērsties tiesā ir gadījumos, "uz ko attiecas 6.panta noteikumi, ja šāda apstrīdēšana paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos, kā arī neskarot šā panta 3.punktu un citus attiecīgus šīs konvencijas noteikumus." No šī tulkojuma šķiet, ka pieteikuma iesniegšanai ir nepieciešams izpildīt trīs kumulatīvus kritērijus: (1) uz attiecīgo gadījumu attiecas 6.panta noteikumi; (2) apstrīdēšana ir paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos; (3) apstrīdēšana neskar 3.punktu un citus konvencijas noteikumus. Šāds lasījums ir tiešā pretrunā autentiskajām konvencijas versijām, atbilstoši kurām (2) un (3) kritēriji nevis ierobežo pieteikumu loku, bet paredz iespēju to paplašināt. Piemēram, angļu variants paredz pieteikuma tiesību gadījumos, "subject to the provisions of article 6 and, where so provided for under national law and without prejudice to paragraph 3 below, of other relevant provisions of this Convention." (Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters // <http://www.unece.org/env/pp/documents/cep43e.pdf> (aplūkots 07.09.2006) (turpmāk vērēs - 'Aarhus Convention'), Article 9 (2)). Atsauce uz iekļūvi nacionālajās normās un 3.punktu nevis ierobežo pieteikumus, bet ļauj tos attiecināt ne tikai uz Orhūsas konvencijas 6.pantu, bet arī uz pārējo konvencijas daļu. Franču un krievu autentiskās versijas līdzīgi saista pieteikuma tiesību tikai ar 6.pantu, nodalot 9.panta trešo punktu un nacionālās normas pieteikuma tiesību paplašināšanai (sk. Convention sur l'accès à l'information, la participation du public au processus décisionnel et l'accès à la justice en matière d'environnement // <http://www.unece.org/env/pp/documents/cep43f.pdf> (aplūkots 07.09.2006) (turpmāk vērēs - 'Convention d'Aarhus'), Article 9(2), Орхусская Конвенция // <http://www.unece.org/env/pp/documents/cep43r.pdf> (aplūkots 07.09.2006), Статья 9(2)). Atbilstoši Vīnes konvencijai par starptautisko līgumu tiesībām 33.pantam, līgumi ir jāinterpretē atbilstoši to autentiskajam tekstam, kas konkrētajā gadījumā ir angļu, franču un krievu (Orhūsas konvencija, 22.pants). Apstākļi, ka oficiālais tulkojums latviešu valodā ir pretējs autentiskajam tekstam, nevar ietekmēt tiesas interpretāciju, jo Vīnes konvencijas 33.panta pirmā daļa uzliek pienākumu piemērot autentisko tekstu (principā, lai gan ne konkrētajos apstākļos, nevar izslēgt iespēju, ka īpašos gadījumos - piemēram, cilvēktiesību līgumos - indivīdam varētu rasties tiesiskā palāvība uz tulkojumā paredzēto regulējumu, kas kļūdās viņam par labu).

²⁰ Orhūsas konvencija, 6.panta pirmās daļas (b) punkts.

²¹ Aarhus Convention, Article 6 (1) (b) (Parties shall determine), Convention d'Aarhus, Article 6 (1) (b) (Les Parties déterminent), Орхусская Конвенция, Статья 6 (1) (b) (Стороны определяют).

²² Implementation report by Latvia (ECE/MP.PP/2005/18/Add. 14) // <http://www.unece.org/env/pp/documents/mop2%20informal/Report%20Latvia%20nat.lang.pdf>, (aplūkots 07.09.2006), 15.lpp.

²³ Ibid., 16.lpp.

²⁴ Ibid., 1.lpp. No starptautisko tiesību viedokļa, ministrijas rīcība jebkurā gadījumā būtu valsts rīcība. Sk. Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautisko Tiesību komisijas 2001.gada Normās par valstu starptautiski tiesisko atbildību 4.panta pirmā daļa, Report of the International Law Commission on the work of its Fifty-third session // Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No. 10 (A/56/10), chp.IV.E.1, // http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_6_2001.pdf (aplūkots 07.09.2006), Satversmes tiesas 2004.gada 7.jūlija spriedums lietā Nr.2004-01-06 // [http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/01-06\(04\).htm](http://www.satv.tiesa.gov.lv/LV/Spriedumi/01-06(04).htm) (aplūkots 07.09.2006), 3.punkts.

²⁵ Par Vīnes konvenciju sk.: Paporinskis M. Ārvalstu vēstniecību imunitāte darba strīdu jautājumos // Jurista Vārds,

08.11.2005., Nr. 42, teksts pie 12. un 13. vērēs. Par starptautisko līgumu interpretāciju sk.: Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries (1996) in Yearbook of the International Law Commission (1996), Volume II // http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/1_1_1966.pdf (aplūkots 11.09.2006) (turpmāk vērēs - 'ILC komentāri' (1966), pp. 217-223; McNair A. The Law of Treaties. Oxford, Clarendon Press, 1961, pp. 364-473; Sinclair A. The Vienna Convention on the Law of Treaties. Manchester, Manchester University Press, 1973, pp.114-158; Aust A. Modern Treaty Law and Practice. Cambridge, CUP, 2000, pp. 184-201. Ir jāatzīmē, ka starptautisko līgumu normu interpretācijā nacionālajās tiesās netiek piemērotas klasiskās nacionālo tiesību interpretācijas metodes. Lai gan ir iespējams racionalizēt Vīnes konvencijas 31.pantu gramatiskās, sistēmiskās un teleoloģiskās interpretācijas rāmjos, šāda pieeja nebūtu iesakāma, jo aiz šķietamās līdzības tā slēptu principiālās atšķirības, tajā skaitā lielāku paļaušanos tieši uz normas tekstu un starptautiskajām tiesībām raksturīgo labas ticību principu piemērošana.

²⁶ Atšķirīga izpratne par interpretāciju Vīnes konvencijas 31.pantā var novest pie atšķirīgiem rezultātiem. Cita starpā PTO strīdu risināšanas praksē Vīnes konvencijas izpratne ir kļuvusi par diskusiju objektu. Sk. piem.: Ortino F. Treaty Interpretation and the WTO Appellate Body Report in US-Gambling: A Critique // Journal of International Economic Law (2006), pp. 117-148.

²⁷ Tulkojumu var pakļaut kritikai par vairākām mazāk būtiskām neprecizitātēm. Piemēram, latviešu tulkojumā vārdkopas "attiecīgās valsts tiesību aktiem" un "mērķi nodrošināt" abas ir saistītas ar paskaidrojošo vārdu "saskaņā ar". Autentiskajā tekstā katra vārdkopa ir saistīta ar citu darbības vārdu, piemēram, angļiskajā tekstā atbilstība tiesību aktiem ir "in accordance", bet mērķis nodrošināt "consistently". Lai gan kļūda nav būtiska per se, tās rezultātā tiek nepilnīgi atspoguļots pārliecinošākais skanējums pienākumam interpretēt "atbilstoši" mērķim, nevis vienkārši "saskaņā" ar to.

²⁸ Orhūsas konvencija, 2.panta piektā daļa.

²⁹ Ibid., preambulas septītajā un astotajā atsauce.

³⁰ Ibid., 1.pants.

³¹ ILC komentāri (1966), p.219.

³² Sk. klasisko Kahn-Freund O. On Uses and Misuses of Comparative Law // Modern Law Review (1974) (turpmāk vērēs - 'Kahn-Freund'), p.27.

³³ Klepfers M. Vides aizsardzība konstitucionālajās tiesībās: Vācijas Pamatlikuma 20.a pants // Likums un Tiesības, 2003, 322.-328.lpp.

³⁴ <http://www.unece.org/env/pp/ctreaty.htm> (aplūkots 12.09.2006).

³⁵ Ibid.

³⁶ Pat ja Kahn-Freunda klasiskais skepticisms par iespējām piemērot salīdzinošās tiesības procesuālajiem jautājumiem šobrīd šķiet nedaudz novecojis. Sk. Kahn-Freund, p. 20.

³⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā SKA-255, 14.2.1 punkts.

³⁸ Ibid., 14.2.3 punkts.

³⁹ Autors neredz principiālas problēmas Orhūsas konvenciju uzskatīt par neatkarīgu administratīvā procesa avotu. Kā ir atzinusi Satversmes tiesa, APL sevī neietver izsmelto administratīvā procesa tiesisko regulējumu. Sk. Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr. 2004-16-01, 13.punkts.

⁴⁰ Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi: MK noteikumi nr.309 // Latvijas Vēstnesis, 05.09.1997., Nr. 218, 1.punkts.

⁴¹ Turpat, 11.punkts.

⁴² Orhūsas konvencija, 2.panta piektā daļa.

⁴³ Ar iepriekš norādīto izņēmumu, ja pieteicējs ir vides aizsardzības sabiedriska organizācija. Sk. Orhūsas konvencija, 2.panta piektā daļa, 9.panta otrā daļa.

⁴⁴ Spēcīgākais pretarguments autora izvirzītajai tēzei būtu Orhūsas konvencijas 9.panta otrās daļas norma, kas prasa interpretēt piekļuvi tiesai "saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem". Varētu izvirzīt argumentu, ka pienākums interpretēt piekļuvi tiesai pēc iespējas plaši attiecas uz tiesībām, kas - kaut vai embrionālā veidā - jau pastāv nacionālajā tiesību sistēmā. Savukārt autora izvirzītā tēze faktiski radītu subjektīvo publisko tiesību *de novo*, kas izietu ārpus Orhūsas konvencijas uzliktā pienākuma. Lai gan šāds arguments nav acīmredzami nepareizs, galu galā tas ir nepārliecinošs. Pirmkārt, Orhūsas konvencija nerada jaunu tiesību, bet tikai palīdz izvēlēties pareizu atbildi uz jautājumu, vai pašvaldības pienākumam organizēt sabiedrisko apspriešanu korespondē individuālā tiesība to pieprasīt. Otrkārt, pastāv zināma analogija starp Orhūsas konvencijas pienākumu interpretēt piekļuvi tiesai pēc iespējas plaši saskaņā ar nacionālajām tiesībām un Eiropas Kopienas tiesībās atzītajam direktīvu netiešās iedarbības principam. Nepievēršoties diskusijai par starptautisko un Eiropas tiesību savstarpējo attiecināmību, ir interesanti atzīmēt, ka vispārējs pienākums ar līdzīgu saturu (interpretēt nacionālo tiesību robežās cik iespējams atbilstoši direktīvai) tiek interpretēts tik plaši, ka to ir grūti nošķirt no *de facto* pienākuma piemērot direktīvu (sk. Joined Cases C-397/01-403/01 *Pfeiffer and others v. Deutsches Rotes Kreuz* [2004] ECR I-8835, paras. 118-119). Autors piedāvātu normu "saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem" lasīt kā uzliekot pienākumu vadīties no vispārējiem principiem, kas regulē administratīvā procesa institūtus Latvijas tiesībās.

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā SKA-255, 14.2.1 punkts.

⁴⁶ Administratīvā procesa likums, 8.pants.

⁴⁷ Varētu pieņemt, ka no īpašības vārdu maiņas vietām neizriet likumdevēja griba piešķirt normai citu saturu.

⁴⁸ Autors nemēģina atrast Latvijas tiesību zinātnes jaunāko "svēto grālu" judikatūras veidolā, tādēļ ir apzināti izvēlējis neitrālo apzīmējumu "spriedumi". Administratīvo tiesu nolēmumu pārskats nepretendē ne uz izsmēļamību, ne judikatūras identificēšanu, bet tikai mēģina parādīt tiesu vispārējo attieksmi un izpratni par konkrētu tiesību jēdzienu.

⁴⁹ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 13.februāra spriedums lietā AA43-1229-06, 14.punkts (princips nebija pārkāpts, jo APL norma tika interpretēta atbilstoši normas tiešajam saturam, jēgai un mērķim), Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 23.janvāra spriedums lietā AA43-1048-06, 11.punkts (princips nebija pārkāpts, jo APK paredzēja iespēju atbrīvot pārkāpēju no administratīvās atbildības, pat nepiemērojot analogiju ar Krimināllikumu), Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 19.aprīļa spriedums lietā A42-2723-06, 13.punkts (princips tika piemērots, interpretējot Civilprocesa likumu kopsakarā ar Komerclikumu).

⁵⁰ Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 14.decembra spriedums lietā SKA-251, 10.punkts (princips kopā ar samērīguma principu nebija pārkāpti, jo piemērotais sods nebija maksimālais), Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 21.septembra spriedums lietā SKA-134, 17.punkts (saprātīga tiesību normu piemērošana un tiesiskā palāvība ir jāskata kopskatā ar efektīvu valsts pārvaldes principu).

⁵¹ Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 25.oktobra spriedums lietā SKA-302, 11.punkts (princips nostiprina pienākumu interpretēt nacionālās tiesību normas gan šo normu, gan attiecīgo ES tiesību aktu mērķu sasniegšanai), Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 1.jūnija spriedums lietā AA43-1811-06, 8.punkts (principa mērķis šajā gadījumā ir veicināt efektīvu procesa vadīšanu saprātīgā laika periodā). Šos nolēmumus var alternatīvi lasīt kā norādes uz attiecīgi vēsturisko un teleoloģisko interpretāciju.

⁵² Neimanis J. Teleoloģiskā redukcija // Jurista Vārds, 17.05.2005., Nr. 18, īpaši 2.vēre. Sk. arī: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2006, 347-350.lpp.Vēl viena iespēja būtu konstitucionālītātes pārbaude. *In casu*, tas nozīmētu apšaubīt, vai APL normas kopskatā ar vides aizsardzības normām nesamērīgi neaizskar būvnieku īpašumtiesības. Nav skaidrs, vai šāda sistēmiska aizskārums izskatīšana būtu piekritīga Satversmes tiesai.

⁵³ *Golder v. United Kingdom*, App. No. 4451/70, Judgment of 21 February 1975, Series A18, Separate Opinion of Judge Sir Gerald Fitzmaurice, footnote 18.

⁵⁴ <http://www.unece.org/env/documents/2005/pp/ece/ece.mp.pp.2005.18.add.14.e.pdf> (aplūkots 13.09.2006).

⁵⁵ Būvniecības likums // Latvijas Vēstnesis, 30.08.1995., Nr.131, 12.panta pirmās daļas trešais punkts.

⁵⁶ Strīda risināšana vispārējās jurisdikcijas tiesās, piedzenot būvniekam nodarītos zaudējumus no pieteicēja, ir ļoti

interesants, bet no sistēmiskā viedokļa diemžēl neiespējams risinājums. Principā vienkāršo tiesisko situāciju ir sarežģījusi paraža meklēt jebkurai lietai komplicētāko iespējamo risinājumu, pie kā galvenokārt ir vainojami zaudējumu piedziņas oponenti. Zaudējumu piedziņas oponenti norāda uz šādu prasību absurdo raksturu (Vai vērsoties administratīvajā tiesā, var nodarīt zaudējumus // Jurista Vārds, 31.08.2004., Nr.33 (Jāņa Rozenberga komentārs), Čepāne I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības // Jurista Vārds, 27.09.2005., Nr.36., Meiere S. Tiesības uz taisnīgu tiesu vai sabiedrības iebiedēšana // Jurista Vārds, 28.03.2006., Nr.13), saņemot paredzamu un pilnīgi pareizu kritiku, ka prasības absurds šībrīža tiesību regulējumā nav pamats to nepieņemt (Bite-Perceva I. Cik tālu var ierobežot personas tiesības uz pieeju tiesai // Jurista Vārds, 01.11.2005., Nr.41., Bite-Perceva I. Tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesas pieejamības ierobežojumi (II) // Likums un Tiesības, 2006, Nr.12, 370.-372.lpp.). Tādu apzīmējumu kā "absurda prasība" vai "farsis" lietošana juridiskajā nozīmē var tikt saprasta kā tēze, ka šāds prasību veids principā ir legīitims, lai gan kādu īpašu apstākļu dēļ ne konkrētajā gadījumā. Zaudējumu piedziņas oponenti zaudē strīdu jau ar to, ka tie piekrīt tā esamības iespējamībai, kā pārliecinoši parāda Inga Bite-Perceva citētajos rakstos.

Šķietamā pretruna ir atrisināma, ja strīds tiek izvērtēts tiesību sistēmas perspektīvā. Civilprocesa likuma 1.pants runā par privāttiesību aizsardzību tiesas ceļā. APL 1.panta trešā daļa ierobežo administratīvā procesa tvērumu ar publiskajām tiesībām. Tātad vērsšanās administratīvajā tiesā var būt tikai publiskas tiesības izmantošana. Ņemot vērā publisko un privāto tiesību nošķirtību, jautājuma fokuss no "Vai vispārējās jurisdikcijas tiesa var pieņemt absurdu prasību" (Jā, var) pāriet uz "Vai vispārējās jurisdikcijas tiesa var pieņemt uz publiskas tiesības izmantošanas pamatotu prasību" (Nē, nevar). Piekritības nošķiršanas kritērijs ir nevis prasības absurds (kas ir neizbēgami subjektīvs), bet materiāltiesiskās tiesības privāti vai publiski tiesiskais raksturs. Labas ticības princips var tikt piemērots privāttiesiskajās horizontālajās attiecībās, kurās attiecību dalībnieki ir līdzvērtīgi. Publiski tiesiskajās attiecībās šāda statusa vienlīdzība nepastāv. Uz pareizi uzdotu jautājumu var atbildēt divos teikumos, kā to dara asociētais profesors Kaspars Balodis: "E.Saburova, iesniedzot pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, ir izmantojusi savas subjektīvās tiesības administratīvā procesa sfērā, kas pieder nevis civiltiesībām, bet publiskajām tiesībām. Par to, ka Saburova netaisnprātīgi izmantojusi kādu sev piemītošu subjektīvo civilo tiesību, nevar būt ne runas". Sk.: Vai vērsoties administratīvajā tiesā, var nodarīt zaudējumus // Jurista Vārds, 31.08.2004., Nr.33 (Kaspars Baloža komentārs). Tādēļ, lai cik simpātisks no abstraktā taisnīguma viedokļa šķistu šāds regulējums, tas ir neiespējams jebkurā post-Ulpiāna tiesību sistēmā, kas atzīst privāto tiesību nošķirtību no publiskajām (nenošķirot privātās tiesības no publiskajām, *mutatis mutandis* šāda argumentācija būtu piemērojama ar Satversmes tiesas spriedumu nodarītiem zaudējumiem, ko, piemēram, īrnieki varētu piedzīt no pieteicējiem "īres griestu" lietā). Tādēļ šādas prasības nav absurdas; tās vienkārši *nav* (parafrāzējot Kelzena atziņu, ka likumus ir nepareizi saukt par antikonstitucionāliem, jo konstitucionalitāte ir elements likuma definīcijā; antikonstitucionāli likumi vienkārši nepastāv, Kelsen H. Pure Theory of Law (Translation from the second German edition by Knight M.). Berkeley, University of California Press, 1967 (turpmāk vērēs - 'Kelsen'), p.271).

⁵⁷ Administratīvajā procesa likuma grozījumi: likuma projekts // http://www.mk.gov.lv/doc/2005/tmlk_310106_aplgroz.doc, (aplūkots 01.10.2006), 185.panta otrā daļa. Arī šāds risinājums ir ne bez savām problēmām. Diez vai būtu iespējams piemērot judikatūrā izkristalizētās tēzes par administratīvā akta apturēšanu administratīvā akta darbības atjaunošanas interpretācijai. Atvērts paliek jautājums par to, no kā var piedzīt zaudējumus, ja atjaunotā būvatļauja izrādās prettiesiska. 2006.gada 26.oktobrī Saeima šos grozījumus pieņēma galīgajā lasījumā.

⁵⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 22.jūnija spriedums lietā SKA-255, 15.2.2 punkts.

⁵⁹ Būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi: MK noteikumi Nr. 309 // Latvijas Vēstnesis, 05.09.1997., Nr. 218, 21., 22.punkts.

⁶⁰ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* [1996], I.C.J. Rep. p. 222, Dissenting Opinion of Vice-President Scwebel, http://www.icj-cij.org/icjwww/icses/iunan/iunan_judgment_advisory%20opinion_19960708/iunan_ijudgment_advisory%20opinion_19960708_Opinions/iunan_ijudgment_19960708_Dissenting_Schwebel.htm (aplūkots 25.09.2006.)

⁶¹ Dworkin, pp. 82-88.

⁶² Kelsen, pp. 353-355, Hart H.L.A. *American Jurisprudence through English Eyes: The Nightmare and the Noble Dream* // *Georgia Law Review* (1977) (turpmāk vērēs - 'Hart'), pp. 982-985. Starptautiskajās tiesībās atziņa, ka interpretācija nav zinātne, bet māksla, ir diezgan aksiomātiska, sk. Koskenniemi M. *From Apology to Utopia. The Structure of International Legal Argument*. Cambridge: CUP, 2005, pp.333-345, esp. p.340, fn.106.

⁶³ Kelsen, p. 352, Hart, p. 982-985.

© VSIA "Latvijas Vēstnesis"